

168916

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**XVIII. YÜZYIL SONLARINDA NİĞDE - BOR BÖLGESİNİN
SOSYAL KÜLTÜREL MALİ İKTİSADİ VE ASKERİ
DURUMUNUN TAHLİLİ**
(387 No'lu Bor Şer'iyye Sicil Defterine Göre. M. 1794-1800)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

5434n

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Dursun GÖK

HAZIRLAYAN
Cemal GÜVEN

KONYA-1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Kısaltmalar

Giriş.....	1
1. XVIII. YÜZYIL SONLARINDA OSMANLI DEVLETİNİN SİYASİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI.....	6
1.1-Bor Kazasının Kısa Tarihi.....	11
1.2-Coğrafi Konumu.....	12
2-BOR KAZASINDAKİ ŞER'İ GÖREVLİLER.....	13
2.1-Bor Kazasında Görev Yapan Kadılar.....	13
2.2-Bor Kazasında Görev Yapan Müftüler.....	14
2.3-Bor Kazasında Görev Yapan Sâdât-ı Kiram Kaimmakamları.....	15
3-SOSYAL MESELELER.....	18
3.1-Kapısız Delil ve Tüfenkçi Taifesi Hakkındaki Meseleler.....	18
3.2-Eşkıyâlık Hareketleri Hakkındaki Meseleler.....	22
3.3-Ayânlık İddiası Hakkındaki Meseleler.....	23
3.4-Bor Kazası Sabık Müftüsü Seyyid Hacı Ali Efendi'nin Sebep Olduğu Meseleler.....	25
3.5-Mesarif Tevziat Defterlerinin Tanzimi Hakkındaki Meseleler.....	26
3.6-Niğde Sancağı ve Bor Kazasındaki Mehmed Paşa Evkafı Hakkındaki Meseleler.....	28
4. MALİ VE İKTİSADİ MESELELER.....	30
4.1-İmdâd-ı Hazeriyye İle İlgili Belgeler.....	30
4.2-Bor Kazasının Hissesine Düşen İmdâd-ı Hazeriyye Vergileri.....	33
4.3-Rüsum-ı Zecriyye İle İlgili Belgeler.....	37
4.4.-Yapağı, Kıl ve Ağnam Resm-i Hakkındaki Belgeler.....	40
4.5-Avâriz ve Nüzül Vergisi İle İlgili Belgeler.....	42
4.6-Penbe ve Mamûlü Kumaşlardan Alınan Vergiler İle İlgili Belgeler.....	46
4.7-Bor Budaklı ve Bağlı Yerlerin Mukataası'nın İltizama Verilmesi İle İlgili Belgeler.....	47

4.8-Haksız Tekalif Alınması İle İlgili Belgeler.....	48
4.9-Tedavülde Olan Altın Paraların Rayiç Değerleri.....	49
5-ASKERİ MESELELER.....	52
5.1-Asker Toplanması ve Sefer Emri İle İlgili Meseleler.....	52
5.2-Seferdeki Askerlerin Mutfak İhtiyaçlarının Karşılanması İle İlgili Belgeler.....	57
5.3-Orduy-u Hümayunun Muhtelif İhtiyaçlarının Karşılanması İle İlgili Belgeler.....	58
5.4-Saçma Fişenk Çubuk Fındık Kurşunu Hakkındaki Belge.....	60
5.5-Güherçile Temini ve Gönderilmesi Hakkındaki Meseleler.....	61
6-BERATLAR.....	67
6.1-KâtipTayinleri.....	67
6.2-Muhzır Tayini.....	69
6.3-İmam ve Hatip Tayini.....	70
6.4-İmamlık-Müezzinlik ve Mütevellilik Tevcihi.....	70
6.5-Ferâş Tayini.....	71
6.6-Türbedarlık Tevcihi.....	71
6.7-Başbuğluk ve Ağalık Tevcihi.....	71
6.8-Derbend Ağalığı Tevcihi.....	72
7-ŞER'İ MAHKEMEYE İNTİKAL EDEN DA'VALAR.....	73
SEÇİLMİŞ METİNLER.....	75
SONUÇ.....	91
BİBLİYOGRAFYA.....	94
VESİKALAR.....	99

ÖNSÖZ

Tarih Araştırmaları için esas kaynak arşivlerdir, şer'iyye sicilleri de arşiv vesikâları arasında çok büyük bir önemi vardır. Biz de bu düşünceden hareketle Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Dursun Gök Bey'in de teşvikleriyle şer'iyye sicilleri üzerinde çalışmaya karar verdik.

Tezimize konu olan 387 numaralı Bor şer'iyye sicilinin kayıt edildiği yıllar III.Selim zamanına tekâbül etmektedir. Bu dönem mâli, iktisâdi, askeri, sosyal ve kültürel problemlerin yaşandığı bir dönemdir, şer'iyye sicilimizdeki hemen bütün kayıtlarda bu problemleri görmek mümkündür.

Sicilimizde kayıtlı ferman, buyuruldu ve diğer belgeleri tahlil ettiğimizde o dönemin içtimai ve iktisâdi şartları gözler önüne serilmektedir.

Bu çalışmamızdaki muhtemel eksiklerimizin yanı sıra eğer, geçmişimizin daha iyi aydınlatılmasına, tarihimizin daha iyi ve doğru anlaşılmasına bir nebze olsun katkıda bulunabildiysek kendimizi bahtiyar sayarız.

Çalışmalarım esnasında bana yardımlarını esirgemeyen Sayın Hocam Yrd.Doç.Dr. Dursun Gök Bey'e teşekkürlerimi arzederim.

Cemal GÜVEN

Ağustos 1995 - KONYA

KISALTMALAR

a.g.e.

- Adı geçen eser

bkz.

- Bakınız

c.

- Cilt

DTCF.

- Dil ve Tarih Coğrafiya Faköltesi

H.

- Hicri

M.

- Milâdi

MEB.

- Milli Eğıtim Bakanlığı

s.

- Sayfa

S.Ü.

- Selçuk Üniversitesi

SÜSBE.

- Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şr.Sc.

- Şer'iyye Sicili

TTK.

- Türk Tarih Kurumu

Yay.

- Yayınları

GİRİŞ

387 Numaralı Bor Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Çalışmamızın Amacı

Osmanlı Devleti'nin, Türk tarihi açısından arzettiği önem herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Türk tarihinin önemli bir bölümünü oluşturan Osmanlı Devleti tarihinin iyi ve doğru anlaşılmasının yolu, Osmanlı Devleti'nin bırakmış olduğu arşivlerin incelenmesinden geçmektedir. Arşivleri oluşturan vesikaların arasında belki de en önemlisi şer'iyye sicilleridir. Tarih araştırmacıları şer'iyye sicillerinin önemini vurgularken, Osmanlı tarihinin aynası yahut eşsiz kıymette bir hazinesi, diye bahsetmektedirler.

Üzerinde çalıştığımız şer'iyye sicili, Bor Halil Nuri Yurdakul Kütüphanesinde 387 numarada kayıtlıdır, biz bu kütüphanedeki şer'iyye sicilinin fotokopisinden, çalışmamızda istifade ettik. Bu sebeple, belgeleri verirken "Bor Şr.Sc. 387/108-1" şeklinde, sırasıyla sayfa ve o sayfadaki kaçınıcı belge olduğunu belirttik. Bu şer'iyye sicili Bor kazasına aittir, 159 sayfa olup, H.1209-1214/M.1794-1800 tarihlidir. Bu şer'iyye sicilinde, 368 adet kayıt vardır. Bunlardan 58'i ferman, 12'si berat olup diğerleri buyuruldu ve çeşitli belgelerden oluşmaktadır. Biz bu çalışmamızda bütün belgeleri, tarih ve sayfa sırasıyla mevzularına göre bölüm ve konulara ayırıp, belge çeşidi gözetmeksizin tarih ve sayfa sırasıyla, mâna ve konu bütünlüğü içerisinde incelemeye çalıştık.

Üzerinde çalıştığımız şer'iyye sicilinin tarihi, III.Selim dönemine tekâbül etmektedir. Bu yüzden fermanları gönderen padişah, III.Selim'dir.

Şer'iyye sicilimizin kayıt edildiği dönemde, Bor kazası Niğde sancağına, Niğde sancağı da Karaman Eyâleti'ne bağlıdır. Karaman Eyâleti'nin merkezi ise Konya'dır.

Şer'iyye sicilimizdeki belgeler genel itibâriyle Bor kazasıyla ilgili ise de gerek merkezden gönderilen fermanlar, gerekse de Karaman Beylerbeyliği'nden gönderilen buyrulduklar genel olarak Niğde sancağı ve kazaları görevlilerine hitâben gönderilmiştir. Bu sebeple Bor kazasından başka Niğde sancağı ve kazaları hakkında da bilgiler elde ettik ve bu bilgileri de bu çalışmamızda değerlendirdik.

Bu çalışmayı yaparken amacımız Niğde-Bor bölgesinin merkezi idâre ile ilişkileri ve devrin şartları içerisindeki sosyal, kültürel, mâli, iktisâdi ve askeri durumunu değerlendirmektir. Çalışma yaptığımız 387 numaralı Bor şer'iyye sicili M.1794-1800 yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllar Osmanlı tarihinin en bunalımlı ve sıkıntılı devrini içermektedir. Dönemin padişahı, III.Selim'dir ve devlet büyük mâli ve askeri sıkıntılar içerisinde, düzen ve âsaiyet bozulmuş, görevliler görevlerini hakkıyla yapmadıkları gibi, zulüm ve haksızlıklar yapmışlardır. Çalışmamızın ana konusu devrin olumsuz şartlarının, gerek bölge tarihi açısından gerekse de Osmanlı tarihi açısından genel karakteristik özelliklerini, içtimâi ve iktisâdi durumunu değerlendirmektir.

Bu çalışmamızı yedi bölüm halinde inceledik, şer'iyye sicilinden seçtiğimiz belgelerin fotokopilerini ekler kısmına koyduk.

1. Bölümde Bor Kazası'nın sosyo-ekonomik yapısının incelendiği tarihi süreç içerisinde Osmanlı Devleti'nin siyasi durumu, kazanın tarihi yapısı, coğrafi konumu kısaca anlatılmıştır.

2. Bölümde 387 numaralı şerhiye sicil kayıtlarından 18. yy'ın sonlarında Bor'da görevli mahalli idareciler ve idari konumları ortaya çıkarılmıştır.

3. Bölüm şerhiye sicil kayıtlarına geçmiş darsaadetten gelen fermanlar ve Karaman Eyaleti'nden gelen buyruldu suretlerinden çıkarılan sosyal ve kültürel konularla ilgili meselelerin incelenmesine ayrılmıştır.

4. Bölümde 18. Yy. sonlarında bir Anadolu kenti'nin sosyo-ekonomik yaşantısının tipik örneğini oluşturan Karaman eyaletine bağlı küçük bir kazadaki iktisadi olaylar ve ekonomik hareketlilik incelenmiştir.

5. Bölümde bir ordu-millet olan Osmanlı Devleti'nin taşrada yaşayan halkının ve idarecilerinin askeri mükellefiyetleri ve savaş hali durumunda üstlendikleri yükümlülükleri göstermesi bakımından oldukça önemli olan belgelerden çıkarılan hükümler yorumlanmıştır.

6. Bölümde Bor kazasında muhtelif görevlere yapılan atamalar dolayısıyla gönderilen berat suretleri incelenmiş ve bu görevler dolayısıyla kazadaki görevliler belirlenerek bölgenin içtimai yapısı ortaya çıkarılmıştır.

7. Bölümde mahkemeye intikal etmiş davalar incelenmiştir.

Çalışmanın sonunda araştırma bulgularının genel değerlendirilmesi anlamına gelen, üzerinde çalışılan belgelerin örneklerinden oluşan seçilmiş metinler ve vesikalar kısmı ile bir sonuç kısmı gelmektedir.

Şer'iyye Mahkemelerinin Önemi ve Görevleri

Osmanlı Devleti'nin, Türk tarihi ve kültürü açısından çok büyük önemi vardır. Osmanlı Devleti'nin en önemli yargı organı olan Şer'i Mahkemeler, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte tarihe karışmakla beraber, devletin muhtelif devirlerdeki hukuki, iktisâdi, dini, askeri ve idâri müesseseleri hakkında bize çok değerli tarihi belgeler de bırakmıştır. Bu belgeler din, dil ve renk farkı gözetmeksizin bütün insanlarla ilgili olayları ve bu olayları ilgilendiren mahkeme kararlarını ve idari düzenlemeleri ihtiva eden, şer'iyye sicilleridir¹.

Tanzimat dönemine kadar her türlü davâlar, vasi tayini, vakfiyeler tanzimi ve nezareti, her türlü mukavele ve senedin tanzimi gibi şeylere şer'i mahkemeler bakardı. Kadı veya nâiblerin kaza işleriyle uğraştıkları resmi daire manasına gelen şer'iyye mahkemeleri, örfi hukukunda tatbikçisi olduklarından devletin maliyesi ile ilgili işlere, devlet ile şahıslar arasındaki her türlü dava ve taahhüt işlerine de bakarlardı. Yine bu mahkemeler vergi mükelleflerinin tayini, vergi kanunlarının tatbiki, halkın dilek ve şikayetlerini merkeze bildirmek gibi işleri de yaparlardı².

¹ . Ahmet Akgündüz, Şer'iye Sicilleri, İstanbul-1988, c.I, s.11.

² . Mustafa Gülcan, Konya'da İctimai ve İktisâdi Hayat, SÜSBE. Basılmamış Doktora Tezi, Konya-1989, s.1.

Şer'iyye Sicilleri ve Önemi

Osmanlı Devleti'nde kadılar tarafından tutulan, İstanbul'dan gönderilen fermanları, beratları, adâletnâmeleri, hükümleri, tahrirleri, vezir ve beylerbeyilerin yazdıkları buyruldukları, kadıların yazmış olduğu çeşitli mahkeme kayıtlarını, vakıf tevcihlerini, vergi tahsillerini, kadılara arz edilen çeşitli şikayetleri, davâ konularını, kadıların İstanbul'a yollamış oldukları çeşitli konulardaki ilâmları, vezir-i âzam ve diğer vazifelilerin kendilerini ilgilendiren konularla ilgili yazdıkları mektupları içine alan şer'iyye sicillerinin, zamanın Osmanlı düzeninin, iktisâdi ve sosyal hayatının ortaya konulabilmesi bakımından büyük yararı vardır³.

Kütüphanelerimizde mevcut olan şer'iyye sicilleri XV. asrın yarısından başlayarak XX. asrın ilk çeyreğine kadar ki uzun bir zaman dilimi içinde, en azından 472 yıllık Türk tarihine ve Türk iktisâdi, siyasi, sosyal ve hukuki hayatını yakından ilgilendirmekte ve kısaca Türk kültür ve tarihinin temel kaynaklarının başında gelmektedir. Şer'iyye sicilleri tetkik edilmedikçe, XV. ilâ XX. asır arasındaki Türk kültür ve tarihine ait verilecek bilgiler ve hükümler eksik kalacaktır⁴.

Şer'iyye sicillerinin, Osmanlı tarihinin dolayısıyla Türk tarihinin kaynakları arasında birinci derecede önemli bir yer tuttuğuna şüphe yoktur. Şer'iyye sicilleri Türk tarihinin siyasi, ictimâî, idâri, mâli, iktisâdi, ticârî, askeri, demografik, kültürel vb. pek çok bakımlardan bilinmeyen veya eksik kalan yönlerini aydınlatacak birer hazinedir⁵.

³. Zekeriya Bülbul, Konya'nın Merkezi Yönetim İle İlişkileri, SÜSBE. Basılmamış Doktora Tezi, Konya-1988, s.3-4.

⁴. Ahmet Akgündüz, a.g.e., c.I, s.11.

⁵. Nuri Köstüklü, 1820-1836 Yıllarında Hamid Sancağı ve Türkiye, Konya -1993, s.8-9.

1- XVIII. YÜZYIL SONLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN SİYASİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI

XVIII. Yüzyılın son çeğreği Osmanlı Devleti tarihi kesiti, döneme damgasını vuran yenilikçi padişah üçüncü Selim dönemi olarak tarihlere geçmiştir.

I. Abdülhamit Özi Kalesi'nin Ruslar'ın eline geçtiğini bildiren havâdis kâğıdını okurken duyduğu derin acıdan ölünce, tahta III. Selim geçmiştir⁶. (7 Nisan 1789)

28. Osmanlı hükümdarı olarak 28 yaşında tahta geçen III. Selim şehzadeligi dönemindeki tutum ve davranışları nedeniyle, devleti içinde bulunduğu ciddi tehlikelerden kurtaracağı ümidiyle, onun tahta çıkması, ülkede büyük sevince sebep olmuştur⁷. III. Selim devlet idaresini ele aldığı sıralarda Osmanlı Devleti'nin durumu oldukça kötüydü. Rumeli ve Anadolu'da yer yer ayaklanmalar görülmekte, bir taraftan Rusya ve Avusturya ile yapılan savaşların yüklediği mâli bunalım, diğer taraftan âyân ve görevini kötüye kullananların zulmü altında iyice yoksullaşmış halk, çok kötü durumdaydı. En önemlisi ülkenin iç ve dış güvenliğini sağlamakla yükümlü olan Osmanlı ordusunun merkezi güçlerini oluşturan Yeniçeriler asıl amacından uzaklaşmış, kuruluş ve yükseliş dönemlerinde Osmanlı Devleti'ni Dünyaya hakim kılan bu güç otorite tanımaz bir başıbozuk güruhu haline gelmişti. Ocak devlet içindir anlayışı yerine devlet ocak içindir fikri geçerli olmuştu⁸.

⁶. Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, Ankara-1988, c.V, s.13.

⁷. Yaşar Yücel, Ali Sevim, Türkiye Tarihi, Ankara-1992, c.IV, s.109.

⁸. Musa Çadırcı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Ankara-1991, s.53.

III. Selim Devletin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmak için ehzadeliğinden beri yapmayı tasarladığı büyük reform hareketini uygulamaya koymayı esas aldı. Ona göre kendisinden önceki padişahların ıslahatları Osmanlı Devleti'ni eski kuvvet ve kudretine ulaştırmaya yeterli olmamıştır, bu sebeple yalnız askeri alanda değil, devletin bütün müesseseleri yeni baştan ıslahata muhtaçtı. Bu düşüncenin etkisi altında III. Selim, büyük bir reform hareketine girişmiş ve bunlar arihte "Nizam-ı Cedit" adı altında toplanmıştır⁹.

Dar mânada Nizam-ı Cedit, III. Selim devrinde Avrupa usulünde yetiştirilmek istenilen talimli asker demektir.

Geniş mânada Nizam-ı Cedit ise, III. Selim'in yeniçerileri kaldırmak, ulemânın nüfuzunu kırmak, Osmanlı Devleti'ni Avrupa'nın ilim, sanat, ziraat, ticaret ve medeniyette yaptığı ilerlemelere ortak yapmak için giriştiği yenilik hareketlerinin bütünüdür¹⁰.

Önce askeri ıslahata girişilerek bir taraftan Yeniçeri Ocağı'nın düzeltilmesine çalışılırken, diğer taraftan da Nizam-ı Cedit Ocağı'nın kurulmasına başlanmıştır. Tophane ve Baruthanenin ıslahına gidilmiş, tersaneler işler hale getirilerek gemi yapımına önem verilmiştir. III. Selim devrinin sonlarında 27'si büyük savaş gemisi olmak üzere 54 parça gemiden oluşan Türk Donanması Avrupa filolarının en iyilerindendi¹¹. Arapça'nın yanında, yabancı dil öğretimine ilk defa olarak Fransızca'nın konmasıyla bu dönemde başlanmıştır. Ordu ve donanmanın işine yarayacak Avrupa dillerinde yazılmış eserler Türkçe'ye çevrilmiş, ıslahat harcamalarını karşılamak amacıyla İrâd-ı Cedit, adıyla özel bir hazine kurulmuştur.

⁹. Rifat Uçarol, *Doğuştan Günümüze İslâm Tarihi*, İstanbul-1993, c.XI, s.330.

¹⁰. Enver Ziya Karal, a.g.e., c.V, s.61.

¹¹. Enver Ziya Karal, a.g.e., c.V, s. 67.

Ekonomik alanda bazı tasarruf tedbirlerine başvurulmuş, III. Selim ülkeyi istilâ eden yabancı kumaşlara karşı yerli kumaş kullanılmasını tavsiye etmiş, bu konuda kendisinin örnek alınmasını istemişti. Ayrıca, savurganlığı önlemek amacıyla büyük memurların hiyerarşik bir düzen içinde bayramlarda birbirlerine vermek zorunda oldukları hediyelerin verilmesini yasaklamıştı. Kapitülasyonlardan yararlanmak için yabancı elçilik ve konsolosluklardan alınmış tercümanlık belgeleri geçersiz sayılmış, yine Osmanlı ve Rum reâyasının gemilerine Rus bayrağı çekerek sefer ve ticaret yapmaları yasaklanmıştı. Deniz ticaret filosunun geliştirilmesine çalışılmış, bunun için büyük devlet adamlarının birer gemi satın olarak işletmeleri kararlaştırılmıştı.

Siyaset ve diplomasi alanında önemli gelişmeler gerçekleştirilmişti. Napolyon'un Mısır'ı istilâ etmesi üzerine Rusya ve İngiltere ile antlaşmalar yapılmış¹². Diplomasi alanında önemli bir yenilik de Avrupa'nın önemli merkezlerinde ilk daimi elçiliklerin açılması olmuştu.

Yönetim alanında vezirlerin atanma ve görev süreleri, âyânların seçimi, kadıların görevlerini gereğince yapmalarıyla ilgili düzenlemelere gidildi. Ancak bu tedbirler yeterince fayda sağlamadı.

Nizam-ı Cedit Osmanlı ıslahat hareketleri içindeki önemine rağmen, sonuç olarak tam bir başarı sağlamadı. Çünkü ıslahat hareketlerine, Padişah başta olmak üzere sayılı devlet adamlarının emek ve çabasıyla girişilmiş, ıslahata imkan verecek zihniyet mevcut olmadığından gayretleri boşa gitmiş ve teşebbüsler yeniçeri sınıfı ile ulemâ sınıfının karşı koymalarıyla başarısızlığa uğramıştır.

III. Selim'in reformları kısıtlı olmasına karşın, çok ciddi iç ve dış problemlerle de aksamıştı. Anadolu'nun ve Arap dünyasının âyânına şimdi daha güçlü olan Avrupa

¹² . Yaşar Yücel, Ali Sevim, a.g.e., c.IV, s.329.

eyaletlerindeki rakipleri katılmışlar, bunlara ordular göndermek zorunda kalan padişah otorite bakımından ağır kayıplara uğramıştı. 1789-1792 savaşının ağır ihtiyaçları hükümetin asker için bu âyâna daha çok bağımlı olmasını mecbur kılmış, karşılığında kendilerine ikdidarlarını daha çok yaygınlaştıran ve güçlendiren resmi mevkiler verilmişti. Böylece savaş sona erdiği zaman padişahın bunları denetlemesi artık imkansızlaşmıştı.

Yanyalı Ali Paşa şimdi orta ve güney Arnavutluk ile Elbasan'dan Korent Körfezine kadar Kuzey Yunanistan'ı denetimi altında bulundurmaktaydı. Daha fazla yayılması İyon adalarında üslenen ve halkı hem ona hem de padişaha karşı ayaklanmaya kışkırtan Venedikliler önlemekteydi. Osmanlı valileri kuzey Arnavutluk'un Buşatlı ailesi ile Yanyalı Ali Paşa arasında ikilik çıkararak bu yayılmayı önleme çabasıındaydılar. Pazvandoğlu Osman Paşa da zamanın en etkin ayanından olup Vidin çevresinde ortaya çıkmış, egemenliğini kuzeybatı Bulgaristan'a kadar yaymış Sırbistan ve Boğdan'a seferler düzenleyerek saflarına binlerce eşkiyanın yanı sıra Selim'in reformlarına karşı çıkan diğer âyân ve yeniçerileri de katmıştı. Yanyalı Ali Paşa ve diğer âyânın aksine Pazvandoğlu padişaha açıkça baş kaldırmış durumdaydı; vergi ödemiyor, padişahın valilerinin yetkisini tanımıyordu. III. Selim bu yüzden Sistova Barışından sonra Sırları yatıştırmaya çalışılmış, Avusturyalılara yardım edenleri cezalandırmamış, bölgede yeniçeri yönetimini sona erdirerek, belki de imparatorluğun başka yerlerinde yapılacak reformlara bir örnek olmak üzere bir güvenlik, hoşgörü ve adalet rejimi kurma çabasına girmiştir. Pazvandoğlu bu reformlara karşı çıkmış, Belgrad yeniçerilerini göçmen olarak kabul etmiş, Bosna yeniçerileriyle işbirliği yaparak halka baskı yapmalarını engelleyecek önlemlerin yayılmasına engel olmuştur. Rumeli valisi olan Hakkı Paşa (1796-1798), Pazvandoğlu ile arkadaşlarını yenilgiye uğratarak Rumeli'nin büyük bir bölümüne düzen ve güvenlik getirebilmiştir. Ancak reform hareketlerinin İstanbul'daki politik muhalifleri onun bu çabalarını baltalamışlardı; aynı zamanda 1798'de Fransa ile savaş başladığı için III.

Selim âyânla barış yapmak zorunda kalmış ve imparatorluğun düşmanlarına karşı onların askeri desteğini elde etmek için kendilerine hemen hemen sınırsız bir güç vermiştir¹³.

Dönemin siyasi olaylarından en önemlisi Avrupa'da büyük güç kazanan Fransa'nın Mısır'ı ele geçirmesi olayıdır. Napolyon'a bağlı kuvvetler 1 Temmuz 1798'de İskenderiyye'ye çıktı. Avrupa'da olup bitenleri bilmeyen ve zaten Fransızlarla eşit şartlarda savaşacak modern silahlara sahip olmayan Memlukler ilk başlarda çıkartmalar karşısında sessiz kalmışlardı. Çoğu hiç direnmeden Yukarı Mısır'a kaçmışlar kalanlar da 13 Temmuz'da Rahmaniyye ve 21 Temmuz'da Giza savaşlarında dağıtılmışlardı. Kahire hiçbir direnişle karşılaşmadan işgal edildi. Mısır'da Napolyon uzun süre kalamadı. Afrika ve Ortadoğu'da güçlü Fransa'nın varlığından endişe duyan İngilizlerin yardımı ile 31 Ağustos 1801'de Fransızlar teslim alınarak Mısır Napolyon'a bağlı güçlerden temizlendi¹⁴.

III. Selim devri, ıslahatlara karşı olan bütün çevrelerin işbirliği ile başlayan Kabakçı Mustafa Ayaklanmasıyla 29 Mayıs 1807'de III.Selim'in tahttan indirilmesiyle son bulmuştur¹⁵.

¹³ . Stanford Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Birinci Cilt, İstanbul-1982, s.360-361.

¹⁴ . Stanford Shaw, A g e, s.362-363.

¹⁵ . Yaşar Yücel, Ali Sevim, a.g.e., c.IV, s.329.

1.1- Bor Kazası'nın Kısa Tarihi

Bor Hititler zamanında bugünkü Kemerhisar Bucağı'nın yerinde kurulmuş olan Tyana şehrinin yerine geçmiş eski bir kasabadır. Bor adı Hititçe veya Frikçe Baris kelimesinden gelmektedir. Kelime Frikcede surlarla çevrilmiş bölge Beyi'nin konağı anlamına gelmektedir. Bu kelime sonraları Yunanca kasaba, şehir anlamına gelen Borus ve Bor şeklini almıştır.

Hititlerden sonra Frikler ve daha sonra Kapadokya Krallığı kasabaya hakim olmuştur. Roma (Bizanslılar)dan bir ara Abbasilerin eline geçmiş, Arablar kasabaya Tuvanna adını vermişlerdir.

Malazgirt zaferinden sonra Selçuklu ve daha sonra Karamanoğullarının yönetimine geçen kasaba, Osmanlı yönetimine Fatih Sultan Mehmed zamanında girmiştir¹⁶.

Osmanlı Devleti taşra teşkilatı bünyesinde eyalet sistemi içinde Karaman Eyaleti'ne bağlı Niğde Sancağı'nın bir kazası olarak kazai örgütlenmesi gerçekleştirilen Bor, cumhuriyetle birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vilayeti olan Niğde İli'ne bağlı ilçe merkezi haline gelmiştir.

Tarihi eserler bakımından zengin bir ilçemiz olan Bor'da Karamanoğlu Alaaddin tarafından yaptırılan Sultan Alaaddin Camii, Ramazonoğullarından Piri Paşa

¹⁶ . Cumhuriyetin Ellinci Yılında Niğde İl Yıllığı, Niğde, 1973,s.48.

tarafından yaptırılan camiler, Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfından bir çifte hamam ve Haznedar Tavaşi Hasan Ağa'nın yaptırdığı yeni hamam göz kamaştırıcı eserlerdir¹⁷.

1.2- Coğrafi Konumu

İç Anadolu'nun güney doğusunda bulunan Bor'un denize yüksekliği 1150 metredir. Kayseri-Niğde-Ulukışla demiryolu üzerinde istasyondan 500 m. uzakta, Melendiz Dağı'nın güney eteğinde ve bu dağ ile Toroslar arasında kalan güney-batıya doğru gittikçe genişleyen bir ovanın kuzey kenarındadır. İlçe'nin ortasından Özden Çayı geçmektedir¹⁸.

¹⁷ . Türk Ansiklopedisi, Cilt 25, s. 299.

¹⁸ . Türk Ansiklopedisi, Cilt 25, s. 298.

2. BOR KAZASI'NDAKİ ŞER'İ GÖREVLİLER

2.1-Bor Kazası'nda Görev Yapan Kadılar

Kadı'nın Adı	Göreve Başlama Tarihi
Seyyid Hacı Mehmed Emin Efendi ¹⁹	Gurre-i Rebiyülevvel 1208/6.11.1793
Seyyid İsmail Efendi ²⁰	23 Şevval 1208/24.5.1794
Seyyid Mustafa Efendi ²¹	Gurre-i Zilhicce 1208/30.6.1794
Seyyid İsmail Efendi ²²	10 Ramazan 1209/31.3.1795
Hacı Hasan Efendi ²³	Gurre-i Ramazan 1210/10.3.1796
Ali Efendi oğlu Seyyid Hacı Mustafa ²⁴	Gurre-i Cemaziyelâhir 1210/2.12.1796
Hacı Mustafa Efendi ²⁵	Gurre-i Muharrem 1214/5.6.1799

Tablo1. 1793-1799 yılları arasında Bor'da görev yapan Kadılar

Konu hakkında şer'iyye sicilimizde yedi adet kadılık görevini devir teslimi ile ilgili belge vardır. Bu belgelerde askeri kassamlık görevi de kadıların uhdelerine verilmiştir.

Bu belgelerde, görevlendirilen kişilerden Bor kazası'nın şer'i işleri ve askeri kassamlığı görevinin tevcih olunduğu, şer'i ahkâmı bütün ahâli üzerinde uygulamaları ve kazada bulunan askeri şahıslardan vefat edenlerin terekesini yazmaları ve mirasçıları arasında şer'i paylarına göre taksim etmeleri istenmektedir.

¹⁹ . Bor Şr.Sc.387/3-1.

²⁰ . Bor Şr.Sc.387/9-1.

²¹ . Bor Şr.Sc.387/15-1.

²² . Bor Şr.Sc.387/37-2.

²³ . Bor Şr.Sc.387/65-4.

²⁴ . Bor Şr.Sc.387/97-2.

²⁵ . Bor Şr.Sc.387/144-3.

Örnek olarak Gurre-i Ramazan 1210 H. 10. 3 1796 M. tarihinde Bor Kazası'na Kadı olarak atanan Hacı Hasan Efendi'ye verilen buyruldu tevcihinde yukarıda sayılan görevlerle yükümlü olduğu belirtilmiştir. (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr. Sc. 387/65-4)

2.2- Bor Kazası'nda Görev Yapan Müftüler

Müftü'nün Adı	Göreve Başlama Tarihi
Yeğenzâde Seyyid Hacı Ali Efendi ²⁶	3 Şevval 1209/11.4.1796
Seyyid Hacı Mustafa Efendi ²⁷	Gurre-i Zilhicce 1209/19.6.1796
Seyyid Abdullah Nuri Efendi ²⁸	Gurre-i Safer 1211/6.8.1796
Yeğenzâde Seyyid Hacı Ali Efendi ²⁹	Evasıt-ı Rebiyülâhir 1212/3-12.10.1797
Yeğenzâde Seyyid Hacı Ali Efendi ³⁰	Evail-i Şevval 1212/19-28.3.1798
Şeyh Abdullah Nuri Efendi ³¹	9 Rebiyülevvel 1213/21.8.1798
Seyyid Hacı Mehmed Efendi ³²	15 Receb 1214/13.12.1799

Tablo 2. 1796- 1799 Yılları arasında Bor'da görev yapan müftüler

Kadı bulunan her yargı merkezinde, mutlaka müftü de vardır. Bu konu ile alâkalı şer'iyye sicilimizde yedi adet müftü ataması ile ilgili belge vardır. Bu belgelerdeki imzalardan anladığımıza göre bu atamalar Şeyh-ül islâm tarafından yapılmaktadır.

Bu belgelerde, müftü olarak atanan kişilerden Bor kazası'nda, hanefi mezhebine uygun olarak muteber kitaplardan görevleri gereği fetva vermeleri istenmektedir.

²⁶ . Bor Şr.Sc.387/36-2 .

²⁷ . Bor Şr.Sc.387/45-3 .

²⁸ . Bor Şr.Sc.387/91-1 .

²⁹ . Bor Şr.Sc.387/113-2 .

³⁰ . Bor Şr.Sc.387/124-3 .

³¹ . Bor Şr.Sc.387/131-1 .

³² . Bor Şr.Sc.387/153-2 .

Yukarıda Bor kazasında ki müftülerin isimlerini zikrettiğimiz zâtlardan Seyyid Hacı Mustafa Efendi müftülük görevini sürdürürken vefat etmiş ve yerine Seyyid Hacı Abdullah Nuri Efendi atanmıştır.³³ Diğer müftülerin hepsi görevlerini uygun olarak yerine getiremediklerinden ve bâzı karışıklıklara sebep olduklarından görevlerinden alınmışlardır.

Görevlerini yerine getiremediği gerekçesi ile görevinden alınanlara Müftü Yeğenzade Seyyid Hacı Ali Efendi'yi örnek verebiliriz. . (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr.Sc. 387/36-2)

2.3 Bor Kazası'nda Görev Yapan Sâdât-ı Kirâm Kaimmakamları

Sâdât-ı Kirâm Kaimmakamı'nın Adı Göreve Başlama Tarihi

Seyyid Mustafa Efendi ³⁴	Gurre-i Muharrem 1210/18.7.1795
Seyyid Hacı Mehmed Efendi ³⁵	Gurre-i Ramazan 1210/10.3.1796
Seyyid Abdullah Efendi ³⁶	Gurre-i Rebiyülevvel 1211/4.9.1796
Seyyid Mustafa Efendi ³⁷	Gurre-i Cemaziyelâhir 1211/2.12.1796
Seyyid Hacı Halil Efendi ³⁸	Gurre-i Cemaziyelevvel 1212/22.10.1797
Seyyid Ahmed Necib Efendi ³⁹	Gurre-i Şaban 1212/19.1.1798
Seyyid Mustafa Efendi ⁴⁰	Gurre-i Şevval 1213/8.3.1799

Tablo 3. Sadat-ı Kiram kaimmakamlarının görev süreleri

Osmanlı Devleti Merkez Teşkilatı içerisinde özel bir yere sahip bir kurum olan ve seyyidlerle şeriflerin hukukunu korumakla görevli bulunan Nakibü'l-eşraf'ın eyalet, sancak ve diğer yerleşim birimlerindeki temsilcilerine Nakibü'l-eşraf Kaymakamı,

³³ . Bor Şr.Sc.387/91-1.

³⁴ . Bor Şr.Sc.387/48-2.

³⁵ . Bor Şr.Sc.387/66-1.

³⁶ . Bor Şr.Sc.387/91-2.

³⁷ . Bor Şr.Sc.387/91-3.

³⁸ . Bor Şr.Sc.387/113-1.

³⁹ . Bor Şr.Sc.387/117-3.

⁴⁰ . Bor Şr.Sc.387/135-1.

deniliyordu. Nakibü'l-eşraf Kaymakamları görev yerlerindeki seyyid ve şeriflerin yargı işlerine bakarlardı, yöneticilerle kadılar bunlara karışmazlardı⁴¹.

Şer'iyye sicilimizde konuyla ilgili belgelerde yukarıdaki vazifeye ta'yin edilen kişinin vazife ünvanı sâdât-ı kirâmâ kaimmakam'dır. Bu vazifeye tayin Nakibü'l-eşraf tarafından yapılmaktadır, belgelerin altında Nakibü'l-eşraf'ın adı ve ünvanı bulunmaktadır⁴².

Nakibü'l-eşraf, sâdât-ı kirâma kaimmakam tayin ettiği kişilerden, sâdât-ı kirâma hürmet etmelerini, kuzât ve kaimmakam senedleriyle, sâdât-ı kirâmdan olduklarını ispat edemeyenleri kendisine havale etmelerini, kendilerine verilen vazifelerde kemâl-i iffet ve istikâmet etmelerini, sâdât-ı kirâmın haklarını gözetmelerini ve haksız yere onlardan tevcihiyye, urusiyye ve benzeri şeyler nâmiyle bir akçe olsun almamalarını ve aldırnamalarını istemektedir⁴³.

Şer'iyye sicilimizden tesbit ettiğimize göre sâdât-ı kirâma kaimmakam tayiniyle ilgili yedi adet belge vardır. Görev değişimi hep, sâdât-ı kirâma kaimmakam olanların görevden alınmalarıyla gerçekleşmiştir. Görevden alınma sebepleri konuyla ilgili belgelerde ayrıntılı olarak yazılmamış sadece bazı nasezâ hareketi yüzünden⁴⁴, ya kaza ahâlisiyle geçinemediğinden⁴⁵ ya da görevini iyi yürütemediğinden⁴⁶ cümleleriyle iktifâ edilmiştir.

⁴¹ . Musa Çadırcı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapılar, Ankara, 1991, s. 93.

⁴² . Bor Şr.Sc.387/48-2, 66-1,91-2,91-3,113-1,117-3,135-1.

⁴³ . Bor Şr.Sc.387/48-2, 66-1,91-2,91-3,113-1,117-3,135-1.

⁴⁴ . Bor Şr.Sc.387/48-2.

⁴⁵ . Bor Şr.Sc.387/91-2.

⁴⁶ . Bor Şr.Sc.387/91-3.

Örnek olarak Bor kazasında Sadat-ı Kiram kaimmakamı Seyyid Mehmed Efendi'nin Kaza Ahalisi ile adem-i imtizacından dolayı görevine son verilerek yerine Seyyid Abdullah'ın atanması ile ilgili Şeriye sicili 91-2 numaralı kayıta durum açıklanmaktadır . (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr.Sc. 387/91-2)

3.SOSYAL MESELELER

Sosyal meseleler , Anadolu'da gerek celali fırtınasının gerisinde bıraktığı içtimai karmaşalıklar, gerekse ayanlık iddiaları ile halkın gelirine göz diken zorbalardan zayıflayan merkezi otoritenin zaafından yararlanarak açtığı içtimai problemlere çözüm bulmak için merkezi idarenin yerel yöneticilere gönderdiği ferman ve buyruklarda zikredilen sorunlar ve çözüm yollarından, alınan tedbirlerden ibarettir.

Anadolu'da Celali isyanlarının bastırılmasında önemli bir görev üstlenen askerlerin görev süreleri sona erip, hizmetleri feshedilmesine rağmen geriye dönmeyerek halkın üstünde bir zorba gibi davranmalarına karşı dersaadete gönderilen şikayet mektublarından dolayı halk arasında "kapısız delil ve tüfenkçi " adıyla anılan bu eski askerlerin yakalanarak yerel idarecilerce zulümlerinin önlenip tecziye edilmeleri istenmiştir.

Ayrıca merkezi otoritenin zaafıyla ortaya çıkan ayanlar da Anadolu'daki bir başka büyük sosyal yara olarak yaptıkları zulümlerde belgelerde ortaya çıkarılmıştır.

Bir başka büyük sosyal problem de merkezi yönetim tarafından adaleti sağlamak amacıyla atanmış olan idarecilerin yapmış oldukları haksız uygulamaların yol açtığı halktaki idareye karşı oluşan güvensizlik duygusudur.

Bu dönemde ayanlar kendi aralarında bölgenin yerel yöneticilerince toplanan gelirleri paylaşma kavgasına düşmüşlerdir.

Yöneticiler halktan idari işlemlerden dolayı toplanan rüsumatı artırmışlar, merkeze göndermeleri gereken mesarif tevziat defterlerinde hile yaparak merkezi idareyi şaşırtmaya kalkmışlardır.

Bir başka sosyal mesele de merhum Vezir Mehmed Paşa'nın evkafına akarat sağlamak amacıyla vakfettiği dükkanların kiralalarının tahsil edilememesi nedeniyle vakfın atıl duruma düşmesidir.

Şer'iyeye sicilindeki bu konularla ilgili belgeleri tasnife tabi tuttuk ve altı ayrı başlık altında bu belgeleri değerlendirdik.

3.1-Kapısız Delil ve Tüfenkçi Taifesi Hakkındaki Meseleler

Vali ve Mutasarrıfların gelirlerine göre kapılarında besledikleri askerler "Delil" diye adlandırılmıştır⁴⁷. Mensup oldukları ocağa "Delil Ocağı" denilmektedir. Bu ocağa terbiye olmuş ve namuslu kimseler alınırdı. Delil zümresinin kendilerine has kıyafetleri vardı, 18. asırdan itibaren bir çeşit sarıklı kalpak giymeye başlamışlardı. Verdiği sözü tutmayan, ocak kanun ve nizamına uymayan, savaştan kaçan delillerin kalpağı alınıp ocaktan kovulurdu⁴⁸.

III.Selim döneminde çıkarılan genel bir fermanla, kapısında fazla miktarda delil ve delilbaşı bulunan vali ve mutasarrıfların, izin tezkeresi vererek bir kısmını memleketlerine göndermeleri emredilmişti⁴⁹. Fakat bu emir uygulandıysa da salıverilen

⁴⁷. Musa Çadircı, A g e, s.64.

⁴⁸. Nuri Köstüklü, 1820- 1836 yıllarında Hamid Sancağı ve Türkiye, Konya, 1993, s. 89-90.

⁴⁹. Musa Çadircı, A g e, s. 64.

bu deliller ve delilbaşlar eşkıyâlık hareketlerine girişmişlerdir. Bunlar, vali ve mutasarrıflara mensubiyetleri kalmadığından “Kapisız” diye adlandırılmışlardır.

Şer’iyye sicilimizdeki konuyla alâkalı belgelerde göreceğimiz gibi, kapisız delil ve tüfenkçi taifeleri, Niğde, Kayseri, Konya, Yenişehir, Aksaray, Kırşehir Sancakları’nın hâvi olduğu kazalarında ve köylerinde serseri olarak gezip dolaşmışlar, oralarda gecelemişler, fakir ve zayıf halktan zorla yem ve yiyecek almışlar, dış kirası ve gelgeç akçesi ve sair şeyler nâmiyle para almışlardır⁵⁰.

Konuyla alâkalı tüm belgelerde, kapisız delil ve tüfenkçi taifelerinin ittifakla kovulmaları eğer muharebe ederlerse ölü veya diri yakalanmaları istenmektedir. Dikkatimizi çeken diğer bir unsurda şudur, kapisız delil ve tüfenkçi taifelerinin kaza ahâlilerinin ittifakiyle haklarından gelinmesi istenmektedir⁵¹. Halbuki bunlarla devletin güvenlik birimlerinin mücadele etmesi gerekmektedir, bu durum bize devletin içine düştüğü acziyeti göstermektedir.

Belgelerin Özetleri

a- 16 Rebiyülâhîr 1208/21 Kasım 1793 Tarihli Konya Valisi Hacı Ali Paşa’nın Buyuruldusu: Kırşehir Sancağı Mutasarrıfı Osman Paşa’ya, Niğde ve Kayseri Sancakları’nın kazalarındaki kuzât, nüvâb, mütesellim, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Bir müddetten beri Niğde ve Kayseri’ye bağlı kazalarda kapisız delil ve tüfenkçiler başıboş olarak gezip gecelemişler, bedava yem ve yiyecek almışlar, avâid,

⁵⁰ . Bor Şr. Sc. 387/4-1, 18-2, 19-1.

⁵¹ . Bor Şr. Sc. 387/18-2.

diş kirası ve gelgeç akçesi nâmiyle para alarak fakir ve zayıf halka eziyet etmişler ve bulundukları yerlerde bayrak açmışlardır.

Kapısız olanların bir nizâma sokulması için buyuruldu ile memuriyetle gönderilen delil ve tüfenkçi taifelerinin ellerine vali kethüdası tarafından mühürlü tezkereler verilmektedir. Elllerinde kethüda tezkeresi olan delil ve tüfenkçi taifeleri eğer kapısızlar gibi yukarıda yazdığımız zulümleri yaparlar ise Konya Valisi Hacı Ali Paşa, bunların isim ve şöhretlerinin bildirilmesini, elllerinde kethüda tezkeresi olmayan kapısız taifelerinin cümle ittifakiyle kazalardan çıkarılmasını eğer muharebe ederlerse ölü veya diri yakalanmalarını, fukara ve zayıfların emniyet ve rahatını sağlamalarını, emredilen işlerde bir acziyet gösterilmemesini aksi takdirde cezalandırılacaklarını, hitâbetliği görevlilere emretmektedir⁵². (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr Sc. 387/4-1)

b-Evasıt-ı Zilkade 1208/11-20 Haziran 1794 Tarihli Ferman:Konya Kaymakamına hitâben gönderilmiştir.

Konya kazalarında kapısız delil ve tüfenkçi taifeleri başıboş bir şekilde dolaşmakta ve herbir kazada on onbeş köyde gecelemede, bedava yem ve yiyecek aldıkları gibi buna da kanaat etmeyip diş kirası, gelgeç akçesi almaktalar ve bunun emsali zulümleri yapmaktadırlar. Bu tür eşkıyânın yerleşim birimlerine sokulmaması, buralara memuriyetle tayin olunduklarını gösterir Konya Valisi'nin Kethüdası mührüyle mühürlenmiş tezkeresi olmayanlar bayrak açarlar ise kapısız olup bunların ma'rifet-i şer' ve cümle ma'rifetiyle cezalandırılmaları ve kazalardan uzaklaştırılmaları eğer muharebe etme ihtimalleri olursa kaza ahalisinin ittifak ederek onlarla mücadele etmeleri gerekirse onları öldürmeleri emredilmektedir⁵³.

⁵² . Bor Şr. Sc. 387/4-1.

⁵³ . Bor Şr. Sc. 387/18-2.

c- 17 Zilhicce 1208/17 Temmuz 1794 Tarihli Karaman Kaymakamı Osman Paşa'nın Buyuruldusu: Yenişehir, Aksaray, Kırşehir ve Niğde Sancakları'nın hâvi olduğu kazalarının kuzât, nüvâb, mütesellim, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben yukarıdaki ferman mucibince gönderilmiştir. Bu femandaki emirlerin aynısı bu buyuruldu ile tekrarlanmıştır⁵⁴.

ç-Evasıt-ı Safer 1214/15-24 Temmuz 1799 Tarihli Ferman: Bor mütesellimine hitâben gönderilmiştir:

Orduy-u hümayundaki bazı deliller 14 Safer Çarşamba gecesi firar etmişler ve bunların Bor kazasına gittikleri ihbar olmuştur. Bor müteselliminden firar eden delillerin kimlik ve kıyafetlerini değiştirseler de o havalide aranmaları ölü veya diri yakalanmaları ve durumun orduy-u hümayuna bildirilmesi istenmektedir. Firari delillerin yakalanmasında gevşeklik gösterilirse ceza verileceği bildirilmekte ve emirlere uyulmasında yavaş hareketten kaçınılması, emredilmektedir⁵⁵.

5.2-Eşkîyâlık Hareketleri Hakkındaki Meseleler

Karaman Eyâleti'nin hâvi olduğu yerlerde huzur ve asayiş bozulmuş bazı eşkîyâ ve fesatçılar türemiştir. Bunların yakalanmaları ve cezalandırılmaları Karaman Eyâlet merkezinden gönderilen buyuruldular ile istenmektedir.

Belgelerin Özetleri

⁵⁴. Bor Şr. Sc. 387/19-1.

⁵⁵. Bor Şr. Sc. 387/ 149-1.

a- 23 Safer 1211/28 Ağustos 1796 Tarihli Konya Valisi Süleyman Paşa'nın **Buyuruldusu:** Karaman Eyâleti dahilindeki kazalarda mazlum ve namuslu halkın emniyet ve rahatını Allah'ın emaneti olan reâya fukarasının asâyîş ve istirahatını sağlamak için, zuhur eden eşkıyânın yakalanmaları ve kovalanmaları emredilmiştir, bu hususun halledilmesi için de Konya Valisinin delil başısı Mehmed tayin edilmiştir⁵⁶.

b- 17 Zilkade 1211/14 Mayıs 1797 Tarihli Karaman ve İç İlden Gönderilen **Buyuruldu:** Öteden beri Karaman Eyâleti'nin hâvi olduğu yerlerde eşkıyâ ve fesatçılar olup Allah'ın emaneti olan fukara ve zayıfların emniyet, asâyîş ve istirahatlarını bozmaktadırlar. Bu yüzden gönderilen bu buyurulduda, o tür eşkıyâ ve fesatçıların yakalanmaları, cezalandırılmaları istenmekte, eşkıyâ ve fesatçıların himâye ve korunulmasından kaçınılması, fukara ve zayıfların rencide edilmelerinden kaçınılması, emredilmektedir⁵⁷.

3-Âyânlık İddiası Hakkındaki Meseleler

Bu konu hakkında şer'iyye sicilimizde iki adet ferman vardır. Bu belge ve emirlerinde de göreceğimiz gibi Bor kazasında âyânlık iddiasındaki zâtlar zimmetlerine karşılık parasız yere para geçirmişlerdir. Gönderilen bu fermanlarda âyânlık iddiasındaki kişilerin zimmetlerindeki paraların alınıp hak sahiplerine iadesi emredilmektedir.

Belgelerin Özetleri

a- Evasıt-ı Muharrem 1211/17-26 Temmuz 1796 Tarihli Ferman: Niğde Valisi İsmail Paşa'nın mutasarrıfı vezir Osman Paşa'ya, Bor ve Lefkoşe kazaları nâiblerine ve

⁵⁶ . Bor Şr. Se. 387/79-1.

aşağıda zikredilecek hususa mübaşir olarak gönderilen Seyyid Abdi'ye hitâben, Bor kazası ahâlisinin divan-ı hümayuna arzuhalı üzerine gönderilmiştir.

Ayânlık iddiasında olan sabık Bor müftüsü yeğenoğlu Ali Efendi zimmetinde fukara malı olarak 3310,5 kuruş vardır. Bu geri alınmak istenmiş ise de Ali Efendi türlü türlü hilelere başvurmuş hatta mübaşir Seyyid Abdi Efendi'nin konağına hücum etmiş, kötü sözler söylemiştir. Netice olarak Ali Efendi'nin zimmetindeki fukara malı olan paranın alınamaması fukaranın perişanlığına sebep olmuştur. Bu olaylardan dolayı adı geçen Ali Efendi'nin divan-ı hümayun çavuşlarından Mustafa Çavuş marifetiyle Lefkoşe'ye sürülmesi ve Lefkoşe nâibinin de adı geçen Ali Efendi'yi orada ikâmet ettirmesi ve kaçmasına müsaade etmemesi, emredilmektedir⁵⁸.

b- Evasıt-ı Cemaziyelâhir 1212/11-20 Aralık 1797 Tarihli Ferman: Bor ve Kütahya kazaları nâiblerine hitâben gönderilmiştir.

Bor kazasında oturan Akçekesen oğlu Seyyid Abdullah âyânlık iddiası ile vilayet muhasebesi için gönderilen mubaşir Seyyid Abdi'den haksız yere 1500 kuruş talep almış ayrıca kaza halkından da haksız yere zimmetine para geçirmiştir. Yine Bor kazasında âyânlık iddiasında olan Osman Efendi oğlu Mehmet Efendi, Müftü oğlu Hüseyin Efendi, Yazıcı Hacı Ali ve taraftarları, İmam oğlu Hacı Hüseyin, Karacadağlı Hacı Mustafa, Hacı Bekir oğlu, Ali oğlu Hacı Mustafa, Emrullah Çelebi oğlu Mustafa zimmetlerinde fukaranın hukuku vardır. İhkak-ı hak edilmesi emredilmektedir. Bor kazası nâibinin, âyânlık iddiasındaki Akçekesen oğlu Seyyid Abdullah'ı Kütahya'ya sürgüne göndermesi emredilmektedir⁵⁹.

⁵⁸ - Bor Şr. Sc. 387/106-3.

⁵⁹ - Bor Şr. Sc. 387/86-4.

⁵⁹ - Bor Şr. Sc. 387/115-1.

3.4-Bor Kazası Sabık Müftüsü Seyyid Hacı Ali Efendi'nin Sebep Olduğu Meseleler

Adı geçen Ali Efendi'nin Bor kazasında âyânlık iddiasında olduğunu ve zimmetine para geçirdiğini ve ihkak-ı hak için mubaşir olarak görevlendirilen Seyyid Abdi'ye de itaat etmiyerek bu zatın konağına hücum ettiğini ve bütün bu olaylar üzerine de Ali Efendi'nin Lefkoşe'ye sürülmesi için ferman gönderildiğini görmüştük⁶⁰ Aşağıda özetlerini vereceğimiz belgelerde de göreceğimiz gibi Ali Efendi sürgüne gitmemek için firar etmiş, daha sonra gönderilen bir fermanla bu zâta iftira edildiği anlaşılarak affedilmiştir. Ali Efendi daha sonra Bor kazasına müftü tayin edilmiş bir müddet sonra da görevinden hicr edilmiştir.

Belgelerin Özetleri

a- 3 Safer 1211/8 Ağustos 1796 Tarihli Niğde Valisi Osman Paşa'nın **Buyuruldu:** Bor kazasının kadısına, nakibü'l-eşraf kaymakamına, aşağıda zikredilecek hususa tayin edilen Seyyid Abdi Ağa'ya , voyvoda ağaya, serdara ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Ayânlık iddiasında bulunan sabık Bor müftüsü yeğenoğlu Ali Efendi'nin zimmetindeki 3310,5 kuruşu alıp hak sahiplerine vermekle görevlendirilen mubaşir Seyyid Abdi Ağa'ya adı geçen Ali Efendi zimmetindeki fukaranın hakları olan parayı vermediği gibi Seyyid Abdi Ağa'nın konağına hücum ettiğinden Ali Efendi'nin zimmetindeki paranın hak sahiplerine verilmesi ve onun cezalandırılması için Kıbrıs'a sürülmesi daha önceki bir fermanla emredilmişti. Fakat Ali Efendi firar ederek emr-i âliye itaat etmemiştir. Bunun üzerine Niğde valisi Osman Paşa bu buyurultu ile firar eden Ali Efendi'nin hanesinde ve başka

⁶⁰ . Bor Şr. Sc. 387/86-4.

yerlerdeki eşyası, emlâkı, hayvanatı ve her neye sahip ise deftere kaydedilip kendisine gönderilmesini, hitap ettiği görevlilere emretmektedir⁶¹

b-Evahir-i Rebiyülâhir 1211/24 Ekim-2 Kasım 1796 Tarihli Ferman:Bor kazası nâibine hitâben gönderilmiştir.

Bor kazasında sabık müftü olan yeğenzâde Seyyid Hacı Ali Efendi'nin Lefkoşe'ye sürülmesi hakkında daha önceden ferman gönderilmişti. Adı geçin Ali Efendi'nin durumu tahkik edildikten sonra kendisine iftira edildiği anlaşılmış ve bu fermanla affedilmiştir. Ali Efendi'nin Lefkoşe'ye sürülmemesi ve rencide edilmemesi emredilmiştir⁶².

c-Bu konu hakkındaki müftü tayini belgelerinden anladığımıza göre yeğenzâde Seyyid Ali Efendi Evasıt-ı Rebiyülâhir 1212/3-12 Ekim 1797 tarihleri arasında Bor kazasına müftü tayin edilmiştir. Fakat aynı zât bu görevinden 9 Rebiyülâhir 1213/ 21 Ağustos 1797 tarihinde, hicr edilmiştir⁶³.

3.5-Mesarif Tevziat Defterlerinin Tanzimi Hakkındaki Meseleler

Aşağıdaki belge özetlerinde de göreceğimiz gibi, mesarif tevziat defterlerinin altı ayda bir defa Deraliyye'ye gönderilmesi istenmektedir, bundan gaye halktan masraf adı altında fazla para alınmasının önüne geçmektir. Niğde sancağındaki kazaların mesarif tevziat defterleri altı ayda bir defa gönderilmesi gerekirken yalnızca bir defa gönderilmiştir, bundan böyle nizamına uygun şekilde bu defterlerin altı ayda bir defa Deraliyye'ye gönderilmesi emredilmektedir. Halktan masraf adı altında haksız yere fazla para alınma yoluna gidilerek merkeze bu zulümlerin örtbas edilmesi gayesiyle bu defterlerin hile ile taklitlerinin yapıp gönderilmesi yoluna gidilmiştir.

⁶¹ . Bor Şr. Sc. 387/88-1.

⁶² . Bor Şr. Sc. 387/99-3.

⁶³ . Bor Şr. Sc. 387/131-1.

Belgelerin Özetleri

a- **Evail-i Şaban 1212/19-28 Ocak 1797 Tarihli Ferman:** Niğde sancağındaki kazaların kuzât, nüvâb, aşağıda zikredilecek hususa mubaşir tayin olunan Hacı Mehmed Nuri'ye, âyân ve beldelerdeki ileri gelenlere hitâben gönderilmiştir.

Her kazanın mesarif tevziatı senede iki defa olmak üzere ruz-ı hızır ve ruz-ı kasımda altı ayda bir defa her ne masraf olursa mesarif tevziat defterlerine kaydedilmesi ve Deraliyye'ye gönderilmesi istenmektedir.

Niğde sancağının kazalarının bazısından Deraliyye'ye bu ana dek bir defa mesarif tevziat defteri gelmiştir, bundan böyle bu hususa tayin olunan mubaşir Hacı Mehmet Nuri ma'rifetiyle mesarif tevziat defterlerinin zamanında ve nizamına uygun şekilde Deraliyye'ye gönderilmesi, fukara halka, memleket sakinlerine lüzumsuz masraf ettirilmesinden, zulüm edilmesinden kaçınılması emredilmektedir. Ayrıca sahih masrafların tevziat defteri var iken hile ile mesarif tevziat defteri düzenlenerek halktan alınan fazla masrafların örtülmesi yoluna gidildiği ihbar olunmuştur. Bu durumdan kaçınılması ve nizamına uygun olarak kazaların mesarif tevziat defterlerinin Deraliyye'ye gönderilmesi emredilmektedir⁶⁴.

b- **Yukarıdaki Ferman Mucibince Gönderilen Mektup:** Niğde sancağındaki kazaların kuzât, nüvâb, âyân ve beldenin ileri gelenlerine hitâben gönderilmiştir. Tevziat nizamı olarak her altı ayda bir defa mesarif tevziat defterlerinin Deraliyye'ye gönderilmesi gerekirken Niğde sancağı kazalarından bu ana dek bir defa mesarif

⁶⁴. Bor Şr. Sc. 387/123-1.

tevziat defteri gelmiş, kazaların bazı görevlileri ve âyânları diledikleri gibi fukaradan akçe tahsil etmişlerdir. Niğde sancağındaki kazaların sahih mesarif tevziat defterlerinin bu hususa tayin olunan mubaşir Hacı Mehmet'e teslim edilmesi ve Deraliyye'ye gönderilmesi, hileye başvurulup masraf miktarının noksan yazıldığı hileli mesarif tevziat defteri tanzim edilip yanılma yoluna gidilmemesi emredilmektedir⁶⁵.

3.6- Niğde Sancağı ve Bor Kazasındaki Mehmed Paşa Evkafı Hakkındaki Meseleler

Niğde ve Bor'da esbak vezir-i a'zam ceddi şehit Mehmed Paşa evkafına ait dükkanlar vardır. Bu dükkanlar zamanla harap bir hale gelmiş içindeki kiracılar da düşük ücretle oturdukları gibi uzun zamandır da kiralarını ödememişlerdir. Bu durum vakfın gelirsiz ve bakımsız hale gelmesine sebep olmuştur.

Belgelerin Özetleri

a- 22 Şevval 1208/23 Mayıs 1794 Tarihli Ferman: Niğde ve Bor kadılarına hitâben gönderilmiştir.

Esbak vezir-i a'zam ceddi şehit Mehmed Paşa evkafından Niğde'deki pazar içinde ve dışında olan dükkanlar ve Bor kazasındaki pazar içinde ve dışında olan dükkanlar kiraya verilegeldiğinden tamirleri vakf tarafından yaptırılması gerekmektedir. Vakfa ait dükkanlar ise harap ve bütünü ile tamire ihtiyaç göstermektedir fakat vakfın bu tamirler için yeterli geliri yoktur, borç alınarak tamir edilmesine de şer'i cevaz olmadığından, vakfa ait dükkanların taliplerine vakf tarafından kiraya verilmesi ve kira gelirlerinin kaydedilmesi ve dışarıdan kimsenin

⁶⁵ . Bor Şr. Sc. 387/124-1.

müdahale etmemesi emredilmektedir⁶⁶. (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr. Sc. 387/24-3)

b- 22 Şevval 1208/23 Mayıs 1794 Tarihli Diğer Ferman: Niğde mütesellimine hitâben vakıf mütevellisi İbrahimhanzâde Abdurrahman Bey'in divan-ı hümayuna arzuhali üzerine gönderilmiştir.

Esbak vezir-i a'zam ceddi şehit Mehmed Paşa evkafından Niğde'deki cami altında bulunan pazar içinde bulunan kırk tane ve dışında kırksekiz tane dükkan olup buradaki kiracılar vermeleri gereken kiradan daha az ücretle oturdukları gibi on seneden beri de vakfa hiç kira vermeyip fuzuli olarak vakfın dükkanlarında oturmuşlar ve vakfın gelirini zapt etmişlerdir. Ayrıca yine aynı vakfın Niğde'deki pazar içinde elli ve dışındaki altmış tane dükkanı, Bor kazasında cami altında pazar içinde kırk ve dışında kırksekiz tane dükkanı vardır.

Adı geçen vakfa ait Niğde ve Bor'da pazarlar içinde ve dışında olan dükkanlar, zaman aşımıyla bazı kimseler zapt etmişler ve böylece vakfın gelirine noksan getirmişlerdir.

Bu durumların önlenmesi ve vakfın görevlendireceği vekili ma'rifetiyle vakfa ait dükkanların kiraya verilmesi ve mütegalibelerin haklarından gelinmesi emredilmektedir⁶⁷.

⁶⁶ . Bor Şr. Sc. 387/24-3.

⁶⁷ . Bor Şr. Sc. 387/25-2.

MALİ VE İKTİSADİ MESELELER

387 Şeriiye sicilinde incelenen dönemin ekonomik açıdan nasıl bir durum arz ettiğini göstermesi bakımından oldukça önemli belgeler bulunmaktadır. Bu belgeler genellikle imdad-ı hazeriyye, rüsum-ı zecriyye, aded-i ağnam ve resm-i ağıl vergisi ile diğer çeşit angarya vergisi durumundaki avarız ve nüzul vergilerinin tahsili ile ilgili konularla birlikte Bor - Budaklı ve tevabiinin mukataa şeklinde ber vech-i iltizam sulünde mültezimlere kaste-l yevm olarak işletmeye verilmesi durumunu göstermektedir.

Olağanüstü durumlarda yerel idarecilere tanınan bir çeşit angarya vergisini toplama hakkının bölgede huzur ve sükunun ortadan kalkması ile lağvedilmesi Osmanlı Devlet geleneği içinde hukuki bir ayrıntı olarak teşkilat yapısı içinde yer alır. Zaman, zaman özellikle devletin güç kaybettiği merkezi otoritenin taşradaki yerel yöneticilere öz geçiremediği dönemlerde kudumiyye, ikramiyye, mübaşiriyye ve teftişiiyye gibi angarya vergileri olağanüstü durumların ortadan kalkması ile lağvedilmesine rağmen mutasarrıflar tarafından halktan söz konusu paralar talep edilmiştir.

Bu paraların toplanması ile ilgili ihtilafı gidermek için fermanlar gönderilmiştir.

4.1-İmdâd-ı Hazeriyye İle İlgili Belgeler

İmdâd-ı hazeriyye: Vali ve mutasarrıfların savaş olmayan yıllardaki giderlerinin bir kısmını karşılamak için ayrılan bir vergi türüdür. Yılda iki taksitle alınmakla birlikte yılda üç taksitle alındığı da olurdu⁶⁸.

Konuyla alakalı belgelerde de göreceğimiz gibi H.1213/1798 senesi hariç Bor kazasından, imdâd-ı hazeriyye senede üç taksitle toplanmıştır. Bor kazasınca verilen imdâd-ı hazeriyyenin bütün taksitleri Karaman Eyâleti valisine ve Niğde sancağı mutasarrıfına tayin ve tahsis kılınmıştır.

⁶⁸ . Musa Çadırcı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Ankara-1991, s.146-147.

Belgelerin Özetleri

a- Evail-i Ramazan 1208/2-11 Mayıs 1794 Tarihli Ferman: Niğde sancağındaki kazaların kuzât ve nüvâbına, Niğde sancağı mütesellimi ve vilayet ânına hitâben gönderilmiştir.

Niğde sancağı, 9 Zilhicce 1207/10 Temmuz 1793 senesinde bervech-i arpalık olarak, mirmirân-ı kirâmdan Mehmed'e tevcih olunmuş ve H.1208/1794 senesine mahsuben Niğde sancağındaki kazalardan mutasarrıf için üç taksitle tertip olunan 49 kuruş imdâd-ı hazeriyyenin ikinci ve üçüncü taksitlerinin, kazalar ahalilerinin rışı gelmeleri sonucu tahsil olunamayıp tehire uğradığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine karıda hitap edilenlere verilen emirde, Niğde sancağı kazalarından mutasarrıf için bin ve tahsis kılınan imdâd-ı hazeriyyenin H.1208/1794 senesine mahsuben ikinci ve üçüncü taksitlerinin kazalar ahâlilerine zamanında tevzi, taksim ve tahsil edilmesi, mirmirân-ı kirâmdan Mehmed tarafından kabz ve teslime ihtimam edilmesi ve alkerrer ve fazla hazeriyye tahsilinden ve hazeriyye şartlarına mugâyir hareket etmekten kaçınılması ,emredilmektedir⁶⁹.

b- Yukarıdaki Fermanla İlgili Diğer Belge Özetleri:

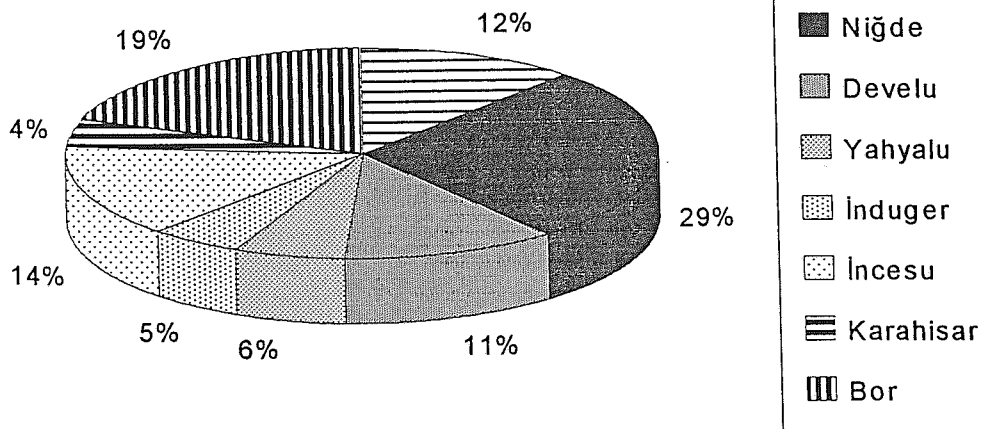
H.1208/1794 senesine mahsuben Niğde sancağı kazalarına düşen imdâd-ı hazeriyyenin ikinci taksidi şöyledir⁷⁰:

⁶⁹ . Bor Şr.Sc.387/7-1.

⁷⁰ . Bor Şr.Sc.387/9-5.

Taksit Malı (Kuruş)**Hidmet-i Mubaşiriyye**

195	Kaza-i Nevşehir ve Lâra	50
447	Kaza-i Niğde	50
186	Develu	12
100	Yahyalu	10
081	İndüğer	10
230,5	İncesu	20
068	Karahisar	10
+		+
1307,5		162
312	Kaza-i Bor	
+		
1619,5		

2. Taksit Malı (Kuruş)

Toplam 1619,5 kuruş tutarındaki imdad-ı hazeriyenin ikinci taksidinden Bor Kazası'nın hissesine % 19 luk oranla 312 kuruş düşmektedir. Bu para Niğde

Sancağına bağlı diğer kazalara oranla Merkez Niğde kazası dışında Bor Kazası'nın ekonomik ve demografik açıdan en gelişmiş bölge olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki meblağı toplamak görevi, dergâh-ı âli gedüklülerinden Mehmed Emin Ağa'ya ihale edilmiştir⁷¹. Konya mütesellimi Osman Paşa, Niğde sancağındaki kazaların kadıları, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderdiği buyrulduda, imdâd-ı hazeriyyenin ikinci taksidinin mutemet adamlarca toplanmasını ve Mehmed Emin Ağa'ya bir an önce teslimine dikkat edilmesini ve yanlış hareketlerden kaçınılmasını, emretmektedir⁷².

4.2- Bor Kazası'nın Hissesine Düşen İmdâd-ı Hazeriyye Vergileri

H.1209/1794 senesine mahsuben Niğde sancağından Karaman Valisi Hacı Ali Paşa'ya emr-i âli ile tayin ve tahsis buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksitinden Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁷³.

H.1209/1794 senesine mahsuben ferman-ı âli ile Niğde sancağı mutasarrıfı Mehmet Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksitinden Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁷⁴.

⁷¹ . Bor Şr.Sc.387/10-2 .

⁷² . Bor Şr.Sc.387/11-1 .

⁷³ . Bor Şr.Sc.387/24-1 .

⁷⁴ . Bor Şr.Sc.387/24-2 .

H.1209/1794 senesine mahsuben ferman-ı âli ile Niğde sancağı mutasarrıfı Mehmet Paşa'ya ta'yin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁷⁵.

H.1209/1794 senesine mahsuben Karaman valisi Hacı Abdi Paşa'ya emr-i âli ile tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin ikinci taksitinden Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁷⁶.

H.1209/1795 senesine mahsuben Bor kazasının hissesine düşen imdâd-ı hazeriyyenin üçüncü taksiti, 133,5 kuruştur⁷⁷.

H.1210/1795 senesine mahsuben ferman-ı âli ile tayin buyurulan Karaman valisi Ali Paşa'ya imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksitinden Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁷⁸.

H.1210/1795 senesine mahsuben emr-i âli ile Niğde sancağı mutasarrıflarına tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksiti olarak Bor kazasına düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁷⁹.

H.1210/1795 senesine mahsuben ferman-ı âli ile Karaman valisi vezir Süleyman Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin ikinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁸⁰.

⁷⁵ . Bor Şr.Sc.387/30-3.

⁷⁶ . Bor Şr.Sc.387/34-1.

⁷⁷ Bor Şr.Sc.387/38-2 .

⁷⁸ Bor Şr.Sc.387 /46-2 .

⁷⁹ Bor Şr.Sc.38761-2 .

H.1210/1796 senesine mahsuben Niğde sancağı mutasarrıfı vezir Osman Paşa'ya Niğde kazalarından ferman-ı âli ile tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin üçüncü taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁸¹.

H.1211/1796 senesine mahsuben Karaman valisi vezir Süleyman Paşa'ya Niğde kazalarından emr-i âli ile tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁸².

H.1211/1796 senesine mahsuben Niğde sancağı mutasarrıfı vezir Seyyid Osman Paşa'ya ferman-ı âli ile tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁸³.

H.1211/1796 senesine mahsuben ferman-ı âli ile Karaman valisi vezir Süleyman Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin ikinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁸⁴.

H.1211/1797 senesine mahsuben Niğde sancağı mutasarrıfı İbrahim Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin üçüncü taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁸⁵.

⁸⁰ . Bor Şr.Sc.387/65-2.

⁸¹ . Bor Şr.Sc.387/90-2.

⁸² . Bor Şr.Sc.387/72-2.

⁸³ . Bor Şr.Sc.387/90-3.

⁸⁴ . Bor Şr.Sc.387/99-2.

⁸⁵ . Bor Şr.Sc.387/99-5.

H.1212/1797 senesine mahsuben Karaman Eyâleti valisi vezir Mehmet Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar 312 kuruştur⁸⁶.

H.1212/1797 senesine mahsuben ferman-ı âli ile Niğde sancağı mutasarrıfı İbrahim Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁸⁷.

H.1212/1797 senesine mahsuben ferman-ı âli ile Niğde sancağı mutasarrıfı Ahmed Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin ikinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁸⁸.

H.1212/1797 senesine mahsuben ferman-ı âli ile Karaman valisi Mehmed Paşa'ya Niğde kazalarından senede iki taksitle edası lazım gelen imdâd-ı hazeriyyenin ikinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁸⁹.

H.1212/1798 senesine mahsuben Niğde sancağı mutasarrıfı Ahmed Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin üçüncü taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 3 para 1 akçedir⁹⁰.

H.1213/1798 senesine mahsuben ferman-ı âli ile Niğde sancağı mutasarrıfı Ahmed Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁹¹.

⁸⁶ . Bor Şr.Sc.387/106-7.

⁸⁷ . Bor Şr.Sc.387/106-8.

⁸⁸ . Bor Şr.Sc.387/113-3.

H.1213/1798 senesine mahsuben emr-i âli ile Niğde sancağından Karaman Eyâleti valilerine senede iki taksite tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci takstiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁹².

H.1213/1798 senesine mahsuben emr-i âli ile Niğde sancağından Ahmed Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin ikinci takstiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁹³.

H.1213/1798 senesine mahsuben Niğde sancağından matlub buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin ikinci takstiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁹⁴.

H. 1214/1799 senesine mahsuben emr-i âli ile Niğde sancağından mirmirân-ı arâmdan Bağdadi Ahmed Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci takstiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 133 kuruş 10 semendir⁹⁵.

H.1214/1799 senesine mahsuben emr-i âli ile Karaman Eyâleti valisi vezir Derviş Abdullah Paşa'ya tayin buyurulan imdâd-ı hazeriyyenin birinci takstiti olarak Bor kazasının hissesine düşen miktar, 312 kuruştur⁹⁶.

13-Rüsum-ı Zecriyye İle İlgili Belgeler

⁹² . Bor Şr.Sc.387/133-4 .

⁹⁰ . Bor Şr.Sc.387/120-5 .

⁹¹ . Bor Şr.Sc.387/124-4 .

⁹² . Bor Şr.Sc.387/124-5 .

⁹³ . Bor Şr.Sc.387/129-4 .

⁹⁴ . Bor Şr.Sc.387/133-2 .

⁹⁵ . Bor Şr.Sc.387/143-3 .

⁹⁶ . Bor Şr.Sc.387/148-4 .

Rüsum-ı Zecriyye alkollü içkilerden alınan vergi hakkında kullanılır bir tabirdir⁹⁷.

Bu vergi gayrimüslim ahâlden alkollü içkileri üreten ve satan halktan alınmaktadır.

III.Selim “Nizam-ı Cedit” askerlerinin masrafları için “İrad-ı cedit” hazinesine tahsis ettiği varidata rüsum-ı zecriyyeyide ilave etmiştir⁹⁸.

Konumuzla alâkalı belge özetlerinde de göreceğimiz gibi Bor kazasında gayrimüslim reaya kendilerine yetecek kadar alkollü içki elde ettiklerinden ve bunun satışını yapan kimse bulunmadığından Bor kazasının rüsum-ı zecriyyesi senevi 60 kuruş olarak tesbit edilmiştir⁹⁹.

Belgelerin Özetleri

a- 12 Şevval 1208/13 Mayıs 1794 Tarihli Ferman: Niğde mütesellimi ve kadısına hitâben gönderilmiştir.

Hamr (şarap), A’rak (rakı) ve sair müskirat zecriyyesi hakkındadır. Niğde sancağı ve etraf kaza ve kurasında bulunan gayrimüslim reayadan rüsum-ı zecriyye tahsili için 1206-1207-1208/1791-1794 senelerine mahsuben irsâl olunan âmiller, bu bölgedeki hamr ve a’rak bey’ ve şıra’ iden reayadan, rüsum-ı zecriyye toplanmasındaki şartların hilafına haksız yere üç sene zarfında 3500 kuruş tahsil ettikleri, anlaşılmıştır. Bu durumun doğru olup olmadığının tahkik olunması ve Niğde sancağının hâvi olduğu

⁹⁷ . M. Zeki Pakalın, Osmanlı tarih deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul-1193, C.3, s. 649.

⁹⁸ . Ziya karamürsel, A g e., s.196.

⁹⁹ . Bor Şr.Sc.387/32-1.

hahallerin rüsum-ı zecriyyesi ne miktar olduğunun tahkik olunması ve Deraliyye'ye tahrir olunması emredilmektedir¹⁰⁰.

b-19 Zilhicce 1208/19 Temmuz 1794 Tarihli Niğde Mütesellimi Sadık Ağa'nın Buyuruldusu: Niğde sancağındaki kazaların kadıları, voyvodoları, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Niğde sancağında hâvi olan kaza ve kurasında bulunan gayrimüslim reayâdan rüsum-ı zecriyye tahsili için 1206-7 ve 8/1791-1794 senelerine mahsuben tayin ve irsal olunan âmillerden, hamr ve a'rak bey' ve şıra' eden reayâdan rüsum-ı zecriyye şartları mucibince her sene nizamiyle rabt edilmesi ve canıb-i miriye teslim edilmesi, istenmekte hitâp edilen görevlilere bu hususa yardımcı olmaları emredilmektedir¹⁰¹.

c-9 Cemaziyelâhir 1209/21 Aralık 1794 Tarihli Ferman: Bor kadısı ve âyanına, Niğde sancağı mütesellimine hitâben gönderilmiştir.

Niğde sancağının muhtevi olduğu kazalarda şimdiye kadar rüsum-ı zecriyye tahsil olunmadığı anlaşılmıştır. Niğde'nin kazalarından 1207 ve 1208/1792-1794 senelerine mahsuben icab eden rüsum-ı zecriyyenin toplanması emredilmektedir. Bor kazasında gayrimüslim reâyâ kendilerine yetecek kadar müskirat elde ettiklerinden ve bunun satışını yapan kimse bulunmadığından Bor kazasından rüsum-ı zecriyyesi senevi altmışar kuruş olarak tesbit edilmiştir, bu meblağında 1206/1791-1792 senesinden beri toplanmadığı için 1206 senesinden 1209 senesine kadar ki toplam 240 kuruş rüsum-ı zecriyyenin tahsil lazım geldiği emredilmiştir.

¹⁰⁰ . Bor Şr.Sc.387/17-1.

¹⁰¹ . Bor Şr.Sc.387/18-1.

Ayrıca memalik-i mahrusede her ne mahalde hamr ve a'rak üretilirse bir kere hamr'ın kıyyesinden ikişer, a'rak ve emsali müskiratin kıyyesinden dörder para rüsum-zecriyye alınması ticaret için satılan hamr ve a'raktan bir kıyyesinin resminin zayi edilmemesi, kendileri için ürettikleri cüz'i müskirattan resm için reayâ rencide edilmemesi, alınacak resm hususunda bir fert ile kayırılmaması, rüsum-ı zecriyye iltizamının kaza âyân ve mültezimlerine ihaleye verilmemesi, iltizamın elden ele geçirilmemesi, kâr yapma hevesiyle fazla zecriyye alınmaması ve Bor kazasının zecriyye borcunun toplanması ve gönderilmesi, emredilmiştir¹⁰².

d- 9 Rebiyülâhir 1210/24 Ekim 1795 Tarihli Belge: Bor kazasındaki gayrimüslim reayâlar 1206-1209/1791-1795 senelerinin 60'şar kuruştan dört senelik toplam 240 kuruşu ve 1210 senesinin rüsum-ı zecriyyesi olan 60 kuruş ve hizmet-i mubaşiriyyesi de 60 kuruş olmak üzere toplam 120 kuruşun Hasan Ağa'ya teslim edildiğine dairdir¹⁰³.

4.4-Yapağı, Kıl ve Ağnam Resm-i Hakkındaki Belgeler

Bu konuyla alâkalı şer'iyye sicilimizde 2 adet ferman vardır. Bunlardan birincisi vergilerin ihale edilmesi ve miktarı hakkındadır, ikincisi ise Seyyid Ali eğer gerçekten sâdât-ı kirâmdan ise kendisinden kanun hilafından alınan verginin alınmaması hakkındadır.

Bu konu hakkındaki belge özetlerinde de göreceğimiz gibi koyun ve keçinin her birinden yapağı ve kıl resm-i olarak birer para, tahsil edilen koyun ve keçinin her birinden birer akçe ağnam resmi alınması gerekmektedir.

¹⁰² . Bor Şr.Sc.387/32-1.

¹⁰³ . Bor Şr.Sc.387/60-3.

Sâdât-ı kirâm olanların kendileri için besledikleri 150 adet koyun ve keçiden bu vergi kanun icabı alınmamaktadır. Daha fazlası için bu vergiye tabidir.

Belgelerin Özetleri

a- Cemaziyelâhir 1208/Ocak 1794 Tarihli Ferman: Bozok sancağı mutasarrıfı Cebbarzâde mir Süleyman Bey'e, Niğde sancağındaki kazaların, kadıları ve nâiblerine hitâben gönderilmiştir.

Niğde sancağının hâvi olduğu kazaların yapağı ve kıl resimleri ve beher re's ağnam(koyun) resm-i ve tahsildarlığı H.1208/1794 senesine mahsuben Cebbarzâde mir Süleyman Bey'e ihale olunmuştur. Cebbarzâde mir Süleyman Bey'e hitâben H.1208 senesi Mart'ından itibaren her bir adet ağnam ve keçi tahsil olduğu esnada kuzu ve oğlak haricindeki ağnam ve keçinin her birinden yapağı ve kıl resm-i olarak birer para tahsil edip, sahiplerinin isim ve şöhretlerini, ağnam ve keçinin sayılarını bildirmesi, ağnam ve keçinin her birinden birer para resm-i miri olarak irad-ı hümayun hazinesine teslim etmesi emredilir. Kuzât ve nevabi'den adaletle uygun hareket etmeleri, dışardan müdahaleleri önlemeleri ve vergilerin toplanmasına yardım etmeleri, emredilmektedir¹⁰⁴. (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr.Sc. 387/8-1)

b-12 Receb 1212/31 Aralık 1797 Tarihli Ferman: Bor kadısına hitâben, Seyyid Ali'nin divân-ı hümayuna arzuhalı üzerine gönderilmiştir.

Bor kazasına bağlı Kilishisar karyesi sekenelerinden olan Seyyid Ali kendisi için beslediği 150 re's ağnamdan resm talebi kanuna aykırı iken her sene 150'şer ağnamdan, tahsildar olanlar ağnam resmini haksız yere tahsil etmişlerdir.

Anadolu, Sivas ve Karaman Eyâlet'lerinden olan sancaklar Rumeli şûrutu üzere ~~şûrutu~~ bir defa Mart ayında verilmesi lazım gelen ağnam resimleri, sâdât-ı kirâm ~~hanlarında~~ mevcut kendileri için besledikleri 150'şer re's ağnamdan başka her bir ~~hanesinden~~ birer akçe resm-i ganem ve her 100 re'sden 120'şer akçe âdât-ı gullamiyye ve 300 re'sden 5'er akçe resm-i ağılları, alınması gerektiği bildirilmiştir.

Yukarıdaki emirler dahilinde, Seyyid Ali sahihunneseb sâdât-ı kirâmdan ise kendisi için beslediği 150 re's ağnamdan başka iktiza eden ağnam ve yapağı rûsumunu ~~eda~~ eyledikten sonra hilafı şûrut rencide ve taaddiyat edilmemesi, emredilmektedir¹⁰⁵.

4.5-Avâriz ve Nüzül Vergisi İle İlgili Belgeler

Bedel-i avâriz ve nüzül, adı ile anılan bu geleneksel vergi, Tanzimat'ın ilânına kadar ayırım yapılmaksızın alınan başlıca vergilerdendi¹⁰⁶. Avâriz fevkâlade ahval ve bilhassa harp sebebiyle tahsil olunan vergiye verilen addır. Önceleri avâriz hanesi başına 20'şer akçe alınırken, sonraları 40'ar akçeye ve daha sonraları da 300 akçeye çıkarılmıştır¹⁰⁷. Bizim incelediğimiz belgelerde ise avâriz hanesi başına alınan miktar 462 akçedir¹⁰⁸.

Bu konu ile alâkalı belge özetlerinde de göreceğimiz gibi, Niğde sancağı ve kazalarında da kaç tane avâriz ve nüzül hanelerinin olduğunu hazine-i amirede saklı mevkufat defterlerinde kayıtlıdır. Bu vergi toplanacağında bu kayıtlara bakılıp sancak dahilindeki avâriz ve nüzül hanelerinin sayısı, her haneden alınacak avâriz ve nüzül

¹⁰⁴ . Bor Şr.Sc.387/8-1.

¹⁰⁵ . Bor Şr.Sc.387/119-1.

¹⁰⁶ . Musa Çadırcı, a.g.e., s.145.

¹⁰⁷ . M.Zeki Pakalın, a.g.e., c.I, s.112.

¹⁰⁸ . Bor Şr.Sc.387/126-1.

miktarıyla birlikte verilecek hizmet-i mubaşiriyye miktarıda belirtilmiştir. Niğde sancağı ve kazalarında avâriz ve bedel-i nüzül vergisinin toplanması Cebbarzâde mir Süleyman'a ihale edilmiştir.

Belgelerin Özetleri

a- 19 Zilkade 1208/18 Haziran 1794 Tarihli Ferman: Niğde sancağındaki kazaların kadıları ve nâiblerine hitâben gönderilmiştir.

H.1209/1794 senesine mahsuben Niğde sancağındaki kazaların üçyüzellibeş ve bir sülüs ve bir rub' avâriz-ı nüzül hanelerinin herbir hanesinden miri ve maaş ve kerimtesiyle 462'şer akçe ve herbir bedel-i nüzül hanesinden miri ve maaş 630'ar akçe, irsal olunan mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucibince tahsil edilmesi ve tahsil anında avâriz-ı nüzül için alınan akçenin her yüzün akçesinin bir esedi kuruş hesabiyle 3527 kuruş 45 akçe bedellerinin tahsil edilmesi ve fukara reayâya zulm ve taâddiden kaçınılması emredilmektedir¹⁰⁹.

b-7 Safer 1209/3 Eylül 1794 Tarihli Niğde Mütesellimi Mehmed Sadık'ın Buyuruldusu: Cebbarzâde mir Süleyman Bey'e hitâben gönderilmiştir.

Niğde sancağındaki kazaların avâriz ve bedel-i nüzül vergilerinin H.1209/1794 senesine mahsuben toplanması , Cebbarzâde mir Süleyman Bey'in uhdesindedir. Bunun memuriyetine binaen Bor kazasının 1 1 5 7 avâriz hanelerinin
8 3

her bir hanesinden miri, maaş ve kerimtesiyle 462'şer akçe ve her bir bedel-i nüzül hanesinden miri ve maaş 630'ar akçeden toplam 93311 akçe ve 110 akçesi 1

¹⁰⁹. Bor Şr.Sc.387/126-1.

esedi kuruş hesabıyla 848 kuruş 31 akçe ve geçerli ve meşhur olan diğer rayicden yani 120 akçesi 1 esedi kuruş hesabıyla 776 kuruş 101 akçe, toplanması Cebbarzâde mir Saleyman Bey'e emredilmektedir¹¹⁰.

c- Gurre-i Muharrem 1210/18 Temmuz 1795 Tarihli Niğde Mütesellimi Mehmed Sadık'ın Buyuruldusu: Bor ve İndüğer kazalarının kuzât, nüvâb, voyvodaları, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

H.1210/1794 senesine mahsuben zıkr edilen kazaların avâız ve bedeli nüzûl hanelerinin mallarının, evvelden gelen ferman mucibince tayin olunan mubaşir ma'rifeti ve cümle ittifakiyle toplanıp tahsil edilmesi emredilmektedir¹¹¹.

d- 23 Zilkade 1209/8 Haziran 1795 Tarihli Ferman: Bor ve İndüğer kazalarının kadılarına hitâben, Bor kazası sakinlerinden olan Semyon, Dimitri, Yuseb ve Yorgi isimli gayrimüslimlerin Dersaadet'e arzu halleri üzerine gönderilmiştir.

Yukarıda adı geçen gayrimüslimler Dersaadet'e gönderdikleri arzu hallerinde, kendilerinin vermeleri lazım gelen avâız ve tekalifi Bor kazası ahâlileri ile verdiklerini, İndüğer kazasındaki Asmas köyü toprağında asla emlak ve alâka ve ecdadlarının dahi bir alâkaları yokken Asmas köyü sipahisi kendilerinden ecdadlarının Asmas köyünde çift sürdükleri gerekçesiyle avâız ve tekalif namıyla haksız yere para istekte bulunarak zulüm gördüklerini bu zulmün önlenmesi için fetva aldıkları halde yine de aynı durumun devam ettiğini bildirmişler ve kendilerine yapılan haksızlıkların ferman gönderilerek giderilmesi talebinde bulunmuşlardır.

¹¹⁰. Bor Şr.Sc.387/126-1.

¹¹¹. Bor Şr.Sc.387/126-1.

Bunun üzerine gönderilen bu fermanla Bor kazası sakinlerinden olan adı geçen gayrimüslimlerin İndüğer kazasına bağlı Asmas köyü topraklarında emlak, arazi ve ziraatleri var ise tekaliften hisselerine isabet edenleri vermeleri eğer tekalif alınmak kap eden emlak, arazi ve ziraatleri yok ise şer'i şerif hilafında avâriz ve sair tekalif istenmesiyle taâddi ve rencide olunmamaları, emredilmektedir¹¹².

e- **Muharrem 1211/Temmuz 1796 Tarihli Belge:** Bor kazasının avâriz ve bedel-i nüzül vergisi olarak 847 kuruş ve 200 kuruşta hizmet karşılığı olarak toplam 1047 kuruş Niğde mütesellimi Mehmed Sadık'ın kethüdası Ali Ağa'nın yeğeni Osman Ağa'ya teslim edilmiştir¹¹³.

f- **Zilhicce 1210/Haziran 1796 Tarihli Ferman:** Niğde sancağındaki kazaların kadıları ve nâiblerine hitâben gönderilmiştir.

Hazine-i âmiredeki mevkufat defterleri mucibince Niğde sancağındaki kazaların 365 ve bir sülüs avâriz-ı nüzül haneleri olup H.1211/1796 senesine mahsuben avâriz ve bedel-i nüzüllerini, Cebbarzâde mir Süleyman'ın kendisine verilen mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucibince tahsil etmesi, hazine-i âmireye göndermesi istenmekte ve hitap edilen görevlilere de Cebbarzâde mir Süleyman'a yardımcı olmaları emredilmektedir¹¹⁴.

g- **5 Zilkade 1212/21 Nisan 1797 Tarihli Ferman:** Niğde sancağındaki kazaların kadıları ve nâiblerine hitâben gönderilmiştir.

¹¹² .Bor Şr.Sc.387/58-2.

¹¹³ .Bor Şr.Sc.387/85-2.

¹¹⁴ .Bor Şr.Sc.387/86-1.

Hazine-i âmiredeki mevkufat defterleri mucibince Niğde sancağındaki kazaların 355 ve bir sülüs avârız-ı nüzül haneleri olup H.1213/1798 senesine mahsuben Niğde sancağındaki kazaların avârız hanelerinin her bir avârız hanesinden miri ve maaş ve kerimtesiyle 462'şer akçe ve her bir bedel-i nüzül hanesinden 5030 akçe mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucibince tahsil etmesi ve hazine-i âmireye göndermesi Cebbarzâde mir Süleyman'dan istenmektedir. Avârızın tahsili vaktinde alınan akçenin her 110 akçesinin 1 esedi kuruş hesabıyla 3527 kuruş 54 akçe tahsil edilmesi, belirlenen miktardan ne az ne de çok tahsil edilmemesi, fukara reayâya zulüm ve taâddiden kaçınılması, Cebbarzâde mir Süleyman'a ve hitap edilen görevlilere emredilmektedir¹¹⁵.

4.6- Penbe ve Mamülû Kumaşlardan Alınan Vergiler İle İlgili Belgeler

25 Receb 1208/26 Şubat 1794 tarihli ferman¹¹⁶ anladığımıza göre Niğde sancağı dahilindeki Niğde merkez, Bor, Develu, Ürgüp, Nevşehir ve sair kazalar ile Kayseri sancağındaki İncesu, Talas, Kermir kazaları ve köylerine tezkeresiz olarak dışarıdan getirilen penbenin (pamuk) her bir vakiyyesinden 3 akçe, rişte-i penbenin (pamuk ipliği) her bir vakiyyesinden 6 akçe, kozalı penbenin her bir vakiyyesinden 1 akçe, dokuma ashabının imal ettikleri penbe bezinin ve alacasının her bir topundan 2'şer akçe vergi alınmaktadır. Dokuma ashabının cüz'i ve perakende olarak pazarlarda sattıkları penbe ve rişte-i penbeden vergi alınmamaktadır. (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr Sc. 387/11-2)

Bu konu ile alâkalı diğer bir belgeden anladığımıza göre, H.1210 senesi Martı başından Şubatın sonuna kadar Bor kazasında dokuma ashabının imal ettiği rişte-i

¹¹⁵ . Bor Şr.Sc.387/126-1.

¹¹⁶ . Bor Şr.Sc.387/11-2.

benin her topundan 2'şer akçe damga-i miri almak üzere Seyyid Hacı Mehmed'e 300 kuruşa iltizam edilmiştir¹¹⁷.

4.7- Bor Budaklu ve Bağlı Yerlerin Mukataası'nın İltizama Verilmesi İle Belgeler

Bu konu hakkındaki zapt temessüklerinden, anladığımıza göre Bor, Budaklu ve bağlı yerlerin mukataasını yed-i vahidden zabt etmek üzere aşağıda belirttiğimiz talimlere mahsuben, taliplerine iltizam edilmiştir. Kendilerinden zapt ettikleri mukataadan hasıl olan a'şar vergilerini, örfi ve sair vergileri taksim ve tahsil etmeleri istenmektedir. İltizam edilen kişiler iltizam bedellerini ödemişlerdir, konu hakkındaki belgelerde iltizam bedelleri rakam olarak belirtilmemiş, malum meblağ olarak ifade edilmiştir.

Belgelerin Özetleri

Bor, Budaklu ve bağlı yerlerin mukataası aşağıda belirttiğimiz yıllara mahsuben taliplerine iltizam edilmiştir.

H.1208 senesi Martı başından Şubatı sonuna kadar (1794-1795) Mehmed Ağa'ya iltizam edilmiştir¹¹⁸. (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr. Sc. 387/6-1)

H.1209 senesi Martı başından Şubatı sonuna kadar (1795-1796) Teberdar Hacı Bektaş Ağa'ya iltizam edilmiştir¹¹⁹.

¹¹⁷ . Bor Şr.Sc.387/82-2.

¹¹⁸ . Bor Şr.Sc.387/6-1.

H.1211 senesi Martı başından Şubatı sonuna kadar (1797-1798) adı geçen mukataanın yarı hissesi Haseki Memiş'e iltizam edilmiştir¹²⁰.

H.1212 senesi Martı başından Şubatı sonuna kadar (1798-1799) Hacı Mehmed Ağa'ya iltizam edilmiştir¹²¹.

H.1213 senesi Martı başından Şubatı sonuna kadar (1799-1800) Seyyid Mehmed Emin'e iltizam edilmiştir¹²².

4.8-Haksız Tekalif Alınması İle İlgili Belgeler

Bor kazası ve Niğde sancağı kazalarındaki halktan Niğde sancağı mutasarrıfı kudumiyye, ikramiyye, mubaşiriyye, teftişiiyye ve hazeriyye olarak haksız yere para talebinde bulunmuştur. Bu durum halkın perişan olmasına sebep olmuştur. Gönderilen fermanlarda Niğde mutasarrıfının kendisine tayin ve tahsis kılınan vergilerden başka halktan bir talepte bulunmaması emredilmektedir¹²³.

Belgelerin Özetleri

a- Evasıt-ı Muharrem 1211/17-26 Temmuz 1796 Tarihli Ferman: Bor kazası nâibine hitâben gönderilmiştir.

¹¹⁹ . Bor Şr.Sc.387/37-1.

¹²⁰ . Bor Şr.Sc.387/126-1.

¹²¹ . Bor Şr.Sc.387/120-1.

¹²² . Bor Şr.Sc.387/134-4.

¹²³ . Bor Şr.Sc.387/77-1,102-1.

Bor kazasında Niğde mutasarrıfı tarafından kudumiyye, ikramiyye, mubaşiriyye ve teftişiyye gibi ve diğer isteklerle fukara ve zayıflara zulm ve taâddi yapılması halkın perişaniyetine sebep olduğundan, kaza ahalisinin üzerlerine tahsis kılınan hazeriyye ve seferiyye vergilerinden başka ve daha fazla değişik isimler altında para istenilmemesi, fukara ve zayıfların rencide edilmemesi ve himaye edilmeleri emredilmektedir¹²⁴.

b- Evahir-i Şaban 1211/19-28 Şubat 1797 Tarihli Ferman: Niğde kazası nâibi, mütesellimi ve Niğde sancağındaki kazaların kuzât ve nüvâb, âyân ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Karaman Eyâletine bağlı vilayet mutasarrıfları kendilerine tahsis kılınan hazeriyye ve aidat miktarlarına kanaat etmeyip görev mahallerindeki kaza, kasaba ve köy ahâlilerinden mubaşirleri vasıtasıyla haksız yere kudumiyye, zahire bahası ve sair isteklerle zulüm ve taâddi yapmışlardır.

Bu duruma padişahın rızası olmadığından bu fermanla ahâlinin, fukara ve zayıfların zulüm ve taâddiden himaye olunmaları emredilmekte, bu emre uymayan görevlilerin cezalandırılacakları, uyanların ise mükafatlandırılacakları bildirilmektedir¹²⁵.

4.9- Tedavülde Olan Altın Paraların Rayiç Değerleri

Konu ile ilgili şer'iyye sicilimizde bir adet ferman bulunmaktadır. Evasıt-ı Zilhicce 1208/11-20 Temmuz 1794 tarihli Anadolu'nun orta kolundaki görevlilere hitâben gönderilen fermanın anladığımıza göre, tedavülde olan gerek Osmanlı

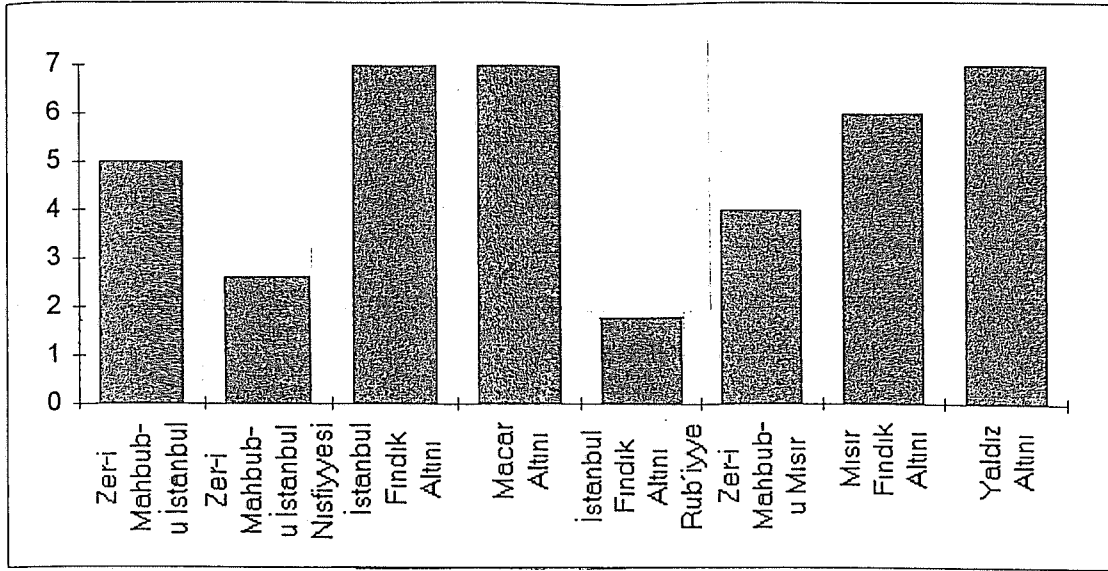
¹²⁴ . Bor Şr.Sc.387/77-1.

¹²⁵ . Bor Şr.Sc.387/102-1.

gerekse de yabancı altın paraların rayiç değerleri devletçe belirlendiği halde hilekâr ve mahkûmlar tarafından azar azar bu altın paraların rayiç değerleri artırılmıştır. Bu durum ise gerek halka gerekse de ticari hayata büyük darbe vurmuştur. Devlet bu altın paralara verdiği rayiç değeri piyasa rayicine göre belirlemek zorunda kalmıştır. Buna göre tedavüldeki altın paraların rayiç değerleri şöyle belirlenmiştir:

Altının cinsi	kuruş olarak değeri
Zer-i Mahbub-u İstanbul	5 kuruş
Zer-i Mahbub-u İstanbul Nisfiyyesi	100 para
İstanbul Fındık Altını	7 kuruş
Macar Altını	7 kuruş
İstanbul Fındık Altını Rub'iyyesi (4/1)	7 para
Zer-i Mahbub-u Mısır	4 kuruş
Mısır Fındık Altını	6 kuruş
Yaldız Altını	7 kuruş

Tablo 4. Tedavülde olan altın paraların rayiç değerleri

Bu konu ile ilgili gönderilen fermanda tedavüldeki altın paralara verilen rayiç değerlerden daha fazla alınıp satılmaması emredilmekte, belirlenen rayiç değerlere uymayanların cezalandırılacakları bildirilmektedir¹²⁶.

5. ASKERİ MESELELER

İncelenen dönemde Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesi üzerine, Merkezi yönetim tarafından klasik eyalet ordusunun teşkili ve bunların ihtiyaçlarının temini için Anadolu'nun sağ, sol ve orta kolundaki eyaletlerin başında bulunan valilere fermanlar gönderilerek gerekli tedbirlerin alınması ve çalışmaların başlatılması emredilmiştir.

Şeriyeye siciline işlenen ferman suretlerinden de anlaşılacağı üzere valilerin yapması gereken işlerin başında idaresi altındaki eyalete bağlı sancaklardan asker toplanması gelmektedir. Ayrıca toplanan askerlerin iâşelerin teminine yardımcı olmak bunun yanında avarız, nüzül gibi olağanüstü durumlarda toplanan vergilerin toplanması ve ordunun geçeceği yol ve köprülerin tamiri, yol kenarlarına iâşe getirilmesi vb. mükellefiyetlerin yerine getirilmesi emredilmektedir.

Asker toplanması, iâşe temini, güherçile temini ve diğer askeri ihtiyaçlar için gönderilen ferman, buyruldu ve tezkire suretlerinin özetleri ile bunlarla ilgili yapılan çalışmalar aşağıya çıkarılmıştır.

5.1-Asker Toplanması ve Sefer Emri İle İlgili Meseleler

Bu konu ile alâkalı belgelerin çoğu, General Napolyon Bonapart'ın Mısır'ı işgali üzerine asker tertibi ve sefer emirleriyle ilgilidir.

General Bonapart Fransa'dan gemilerle getirdiği ordusuyla 30 Haziran 1798'de Mısır'ı işgal etmeye başlamış ve çok kısa sürede bu işgalini tamamlamıştır¹²⁷. Mısır'dan Fransız kuvvetlerini kovmak için Osmanlı Devleti'nde derhal sefer hazırlıklarına başlanmıştır. İş başına ehil kişiler getirilmiştir. Hac emareti, Şam, Trablus Eyâletleri, Kudüs, Nablus sancakları ve Mısır seraskerliği Cezzâr Ahmed Paşa'ya verilmiştir. Bu paşanın görevi Mısır'ın kurtarılmasına çalışmaktır. Tırhala mutasarrıfı Köse Mustafa Paşa'nın, büyük bir ordunun başında ve deniz yolu ile İskenderiye üzerine gönderilmesi kararlaştırıldı. Bizzat Sadrazam Yusuf Ziya Paşa'nın başına geçeceği büyük kara ordusunun da kurulmasına başlandı. Bunun için Anadolu'nun ve Rumeli'nin kazalarına fermanlar gönderildi. Bu fermanlarda, her kazadan kaç asker çıkacağı, bunların hangi başbuğ komutasında toplanacağı ve hangi valinin maiyetine gireceği belirtilmişti¹²⁸.

Yukarıda belirttiğimiz bütün sefer hazırlıklarının etkilerini konuyla alakalı belgelerde görmemiz mümkündür. Fransa askeri kuvvetlerinin Mısır'ı işgalinden dolayı asker toplanması ve sefer emirleri verilmiştir. Gönderilen bir fermanla Niğde sancağı kazalarından 1000 nefer piyade askeri hazırlanması ve başlarına tayin edilecek başbuğla Şam valisi ve Gazze, Remle, Mısır ve havalisi seraskeri vezir Hacı İbrahim Paşa maiyyetine gönderilmesi emredilmiştir¹²⁹. Fakat verilen bu emre uymakta yavaş hareket edilse gerek ki kısa süre sonra aynı mahiyette ikinci bir ferman gönderilmiştir¹³⁰. Niğde sancağı kazalarından hazırlanması istenilen piyade neferinin 150 tanesi Bor kazasının hissesine düşmektedir¹³¹. Niğde sancağından tertip edilip Şam'daki ordu-u hümayuna katılmak için gönderilen 1000 tane piyade askerinden

¹²⁷ . Yusuf Akçura, Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri, Ankara-1988, s.69.

¹²⁸ . Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, Ankara-1988, c.V, s.37.

¹²⁹ . Bor Şr.Sc.387/132-1.

¹³⁰ . Bor Şr.Sc.387/135-4.

¹³¹ . Bor Şr.Sc.387/136-2.

tamamına yakını yolda firar ederek geri dönmüşlerdir, firar eden askerlerin tekrar toplanıp gönderilmeleri diğer bir fermanla emredilmektedir¹³².

Belgelerin Özetleri

a- 27 Şevval 1210/5 Mayıs 1796 Tarihli Kayıt: Rumeli valisi Mehmed Hakkı Paşa maiyyetlerinde Ederne'de mevcut bulmak için emr-i âli ile Niğde sancağından talep buyurulan 250 piyade askerinden Bor kazasının hissesine, Niğde mahkemesi mahrec pusla mucibince 30 nefer piyade askeri düşmektedir¹³³.

Talepte bulunulan 250 nefer piyade askeri için Cebbarzâde Bey'in mubaşiri Halil Bey ve başbuğuna harcırah olarak verilmesi lazım gelen hizmeti mubaşiriyyesinden Bor kazasının hissesine 360 kuruş düşmektedir¹³⁴.

b- 11 Şaban 1212/29 Ocak 1798 Tarihli Tezkere: Bor kazasının kadısına voyvoda, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Fermân-ı âli Bor kazasından talep buyurulan askerin hazırlanması hususuna dikkat olunmadığı anlaşılmıştır. Bu talebin karşılanmasında meşakkat olduğu bilinmekle beraber hiç vakit kaybedilmeden talep edilen askerlerin toplanması ve hazırlanması ve hazır olduğunun haberiyle beraber başbuğa verilecek akçenin de hazırlanıp gönderilmesi, istenmektedir¹³⁵.

¹³² . Bor Şr.Sc.387/150-2 .

¹³³ . Bor Şr.Sc.387/68-2 .

¹³⁴ . Bor Şr.Sc.387/69-2 .

¹³⁵ . Bor Şr.Sc.387/117-1 .

c- **Evahir-i Cemaziyelâhir 1213/30 Kasım -9 Aralık 1798 Tarihli Ferman:** Niğde sancağı ve Niğde sancağındaki kazaların kuzât, nüvâb, âyân, zâbitan ve ileri gelenler ve Niğde sancağı mütesellimine ve aşağıda zikredilecek askerlerin gönderilmesine mubaşir tayin olunan Asafî Seyyid Ali'ye hitaben gönderilmiştir.

Fransalunun külliyetli donanma gemileriyle Bonabart'a komutasında, İskenderiye ve Mısır'a hücum ederek Mısır kal'asını zabt edip oradaki müslümanlar ile muharebe ederek türlü türlü eziyetler ederek ibadullaha gadr ve ihanet ettikleri şimdiye kadar her tarafta malum olduğuna binaen, berren ve bâhren külliyetli tedarikat ile üzerlerine varılıp Allah'ın izniyle, hamiiyeti islâmiyye ve gayreti diniyye muktezasınca müslümanların namuslarının korunması farz-ı ayn olduğundan cihad için fetva verilmiş ve Fransalu keferesi üzerine sefer-i hümayun tahakkuk etmiştir. Bu sebeplerden dolayı yukarda adı geçen kazalardan harbe kâdir ve seçkin ahâlisinden 1000 nefer piyade askeri hazırlanması ve başlarına nasb edilecek başbuğla Şam valisi ve Gazze, Remle, Mısır ve havâlisi seraskeri vezir Hacı İbrahim Paşa maiyyetine gönderilmesine hiç vakit geçirilmeden bu hususa sa'y ve gayret edilmesi hitap edilen görevlilere emredilmektedir¹³⁶.

d- **Evasıt-ı Şevval 1213/18-27 Mart 1799 Tarihli Ferman:** Niğde sancağındaki kazaların kadılarına ve Niğde sancağı mütesellimine hitâben gönderilmiştir.

Niğde sancağı kazalarından 1000 nefer piyade askeri tertip edilerek, Gazze, Remle, Mısır ve havâlisi seraskeri Ahmed Cezzer Paşa maiyyetine gönderilmeleri daha önce gönderilen fermanla emredildiği halde hâla bu askerler gönderilmemiştir. Mısır'ı zabt eden fransalu keferesi harameyn-i şerifeyne su-i kasd niyetindedirler, bunlarla

¹³⁶ . Bor Şr.Sc.387/132-1.

cihad farz-ı ayn olduğundan bundan sonra hiç vakit kaybedilmeksizin harekete geçilmesi emredilmektedir¹³⁷.

e- 15 Zilkade 1213/20 Nisan 1799 Tarihli Kayıt: Emr-i âlişan ile matlub buyurulan 1000 adet piyade askerinden Niğde sancağındaki kazalara cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le tevzi olunmuş, Bor kazasının hissesine 150 adet piyade askeri, düşmüştür¹³⁸.

f- Evasıt-ı Rebiyülevvel 1214/13-22 Ağustos 1799 Tarihli Ferman: Dergâh-ı muallâ kapucu başlarından Bozok sancağı mutasarrıfı Cebbarzâde mir Sülyman Bey'e hitâben gönderilmiştir.

Niğde mütesellimi ma'rifetiyle Niğde sancağı kazalarından Hacı Hüseyin başbuğluğuyla gönderilen 1000 askerin tamamına yakını yolda firar etmiş, başbuğ Hacı Hüseyin'le beş on askerin Şam'da olduğu, haberi alınmıştır. Firar eden askerlerden yüzler, yüzellişer kuruş alınıp sağlam kefillerine istinaden tekrar başlarına münasip başbuğ tayin edilerek hiç vakit kaybedilmeksizin orduy-u hümayuna vaktiyle katılmaları için harekete geçilmesi emredilmektedir¹³⁹.

g- 3 Cemaziyelevvel 1214/3 Ekim 1799 Tarihli Kayıt: Şamda'ki orduy-u hümayuna asakir gönderilmek için Niğde mahkemesinden mahrec pusla mucibince Bor kazasının hissesine 150 nefer piyade düşmektedir. Bu piyade askerlerinin evvelden

¹³⁷ . Bor Şr.Sc.387/135-4.

¹³⁸ . Bor Şr.Sc.387/136-2.

¹³⁹ . Bor Şr.Sc.387/150-2.

frar edenlerden olmaması, kefilli ve harp erbâbından olmaları, bir kaç gün zarfında 150 adet piyade askerinin hazırlanması ve durumun bildirilmesi istenmektedir¹⁴⁰.

5.2-Seferdeki Askerlerin Mutfak İhtiyaçlarının Karşılanması İle İlgili Belgeler

Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesinden sonra yapılan gerek sefer hazırlıkları için gerekse de seferdeki ordu-u hümayunun ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olan şeylerin mübâyaaaları için emirler verilmiş ve taksimatlar yapılmıştır. Bu bölümdeki konular, her ne kadar mâli ve iktisâdi meselelerle alâkalı ise de sefer hazırlıkları ve ordu-u hümayunun ihtiyaçlarının karşılanmasıyla alâkalı olduğundan, bu bölümde ele almayı uygun gördük.

Belgelerin Özetleri

a- 17 Zilhicce 1213/22 Mayıs 1799 Tarihli Ferman: Niğde sancağı kadısına ve mütesellimine hitâben gönderilmiştir.

Sadr-ı a'zam hazretlerinin maiyyetiyle ordu-u hümayunda mevcut askerlerin ihtiyaçları için iktiza eden ağnamın (koyun) Anadolu vilayetlerinden karşılanması ve ordu-u hümayun kasapbaşısı Mustafa'ya teslim anında ordu-u hümayun hazinesinden nakit olarak verilmek şartıyla, kart ve erkek ağnamın herbiri 70 paraya, kısır mariyye ve şişek ağnamın herbiri 60 paraya, toklu ve keçinin herbiri 50 paraya alınması nizamına bağlanmıştır.

Niğde sancağından 400 re's ağnamın tertip olunması bu miktarın sancak dahilindeki kazalara taksim edilmesi ve ordu-u hümayun kasapbaşısı Mustafa'ya yukarda yazdığımız nizam üzere mübâyaa edilmesi emredilmektedir¹⁴¹.

b- Orduy-u hümayunda vezir-i a'zam Hacı Yusuf Paşa'nın maiyyetinde bulunan askerlerin ihtiyaçları için miri fiyatları orduy-u hümayun kasapbaşısından alınmak üzere Niğde Sancağından matlub buyurulan 400 adet ağnam taksimine kıyasen kazalara tevzi olunup Bor kazasının hissesine, 51 adet ağnam düşmektedir¹⁴².

c- Evail-i Zilkade 1213/6-15 Nisan 1799 Tarihli Ferman: Niğde sancağı mütesellimi ve ileri gelenlere hitâben gönderilmiştir.

Orduy-u hümayunda mutfak ihtiyaçlarının karşılanması için Niğde sancağının hâvi olduğu kazalardan 10000 kile bulgur mübâyaa olunup Adana'ya gönderilmesi emredilmektedir¹⁴³.

ç- Fransa keferesi üzerine sefer-i hümayun olduğundan orduy-u hümayun mutfak ihtiyaçlarının karşılanması için Niğde sancağı kazalarından mübâyaa için emr-i âli ile matlub buyurulan 10000 İstanbul kilesi bulgurun Niğde sancağı kazalarına taksiminde, Bor kazasının hissesine 375 Niğde kilesi bulgur, düşmektedir¹⁴⁴.

5.3-Orduy-u Hümayunun Muhtelif İhtiyaçlarının Karşılanması İle İlgili Belgeler

Bu konuda şair (arpa) mübâyaaası Ulukışla menzili için mübâyaa olunacak zehayir miktarları ve ordunun sefere giderken geçeceği Ulukışla'ya yakın mahaldeki yolların ıslah edilmesi hakkındaki belgelerin özetlerini vereceğiz.

¹⁴¹ . Bor Şr.Sc.387/145-1.

¹⁴² . Bor Şr.Sc.387/145-2.

¹⁴³ . Bor Şr.Sc.387/138-2.

¹⁴⁴ . Bor Şr.Sc.387/138-3.

Belgelerin Özetleri

a- 24 Zilhicce 1213/29 Mayıs 1799 Tarihli Ferman: Dergah-ı mualla kapucubaşlarından mirahur-u ulum payesiyle Bozok sancağı mutasarrıfı Cebbarzâde mir Süleyman Bey'e Niğde sancağındaki kazaların kadıları, nâibleri, ileri gelenleri ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Sefer-i hümayunda görev alan islam askerlerinin tayinatları için Niğde sancağından matlub olan 15000 kile şairin (arpa) Haleb'e nakl ve tesyin edilmesi, tekâsül ve rehavetten kaçınılması, emredilmektedir¹⁴⁵.

b- Yukarıdaki ferman mucibince Niğde sancağından matlub buyurulan 15000 kile şairden Niğde kilesi ile 3000 kiledir. Ma'rifet-i ser' ve cümle ma'rifetiyle Niğde sancağı kazalarına taksim edilmiş Bor Kazasının hissesine 470 Niğde kilesi şair, düşmüştür¹⁴⁶.

c- 9 Zilkade 1213/14 Nisan 1799 Tarihli Ferman: Cebbarzâde mir Süleyman Bey'e, Bor kadısına, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Dinimizin ve devletimizin düşmanı Fransa keferesi bundan önce Mısır'ı istila etmiş şimdi de Gazze ve Yafa taraflarına tasallut etmektedirler, orduy-u hümayun sefere çıkacağı için menzillerde askerlerin nakliyatı için lazım gelen zehayirin tezelden toplanması büyük öneme haizdir, bu sebeplerden dolayı Ulukışla menzili için Bor kazasından 2250 kile kınık, 275 adet ağnam ve 700 kantar saman mübâyaa olunacağı bildirilmiştir, belirtilen miktarların bir iki gün zarfında Ulukışla menziline nakl ve bu

¹⁴⁵. Bor Şr.Sc.387/143-4.

¹⁴⁶. Bor Şr.Sc.387/144-1.

hususla mubaşir olan Hassa hasekilerinden Bekir'e teslim edilmesi emredilmektedir¹⁴⁷.

ç- ---Muharrem 1214/---Haziran 1799 Tarihli Fermanı: Bor kadısına, Bor mütesellimine, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Fransız keferesi üzerine sefer-i hümayun tahakkuk etmesi sebebiyle orduy-u hümayunun güzergâhı olan yolların top arabaları ve sair arabalar gidecek şekilde ıslâh edilmesi önemli olduğundan, Ulukışla'dan iki saat mesafedeki yolların hazırlanması, güdek ağaçlık yerlerin kesilip düzenlenmesi, taşlık yerlerin temizlenmesi emredilmektedir¹⁴⁸.

5.4- Saçma Fişenk Çubuk Fındık Kurşunu Hakkındaki Belge

Osmanlı Devleti'nde askeri stratejik öneme sahip işletmelerde üretilen ürünlerin mamül madde haline getirilmesi ve dışarıya satılması yasaklanmıştır. Bunların başında barut, saçma, kurşun ve fişenk gelmektedir. Ancak bunları imal edenlerin zamanla kaçak olarak bu ürünleri sattıkları anlaşılmaktadır. Aşağıdaki belgede bunların imali ve satışı yasaklanmakta ve bu yasağa uymayanların tecziye edilmesi istenilmektedir.

Belgenin Özeti

a- 5 Rebiyülâhir 1209/30 Ekim 1794 Tarihli Ferman: Bozok sancağı mutasarrıfı mir Süleyman'a, Amasya sancağı mütesellimine, Bozok, Amasya, Çorum,

¹⁴⁷ . Bor Şr.Sc.387/140-1.

¹⁴⁸ . Bor Şr.Sc.387/147-1.

Kangrı, Ankara ve Niğde sancaklarıdaki kazaların kadılar ve nâiblerine, Çorum, Kangrı, Ankara ve Niğde sancakları mütesellimlerine ve aşağıda zikr edilecek hususa mubaşir tayin olunan sadr-ı a'zam enderun çuhadarı arkadaşı Hüseyin'e hitâben, Haremeyn-i şerifeyn evkafı nazırı Halid Ağa'nın divan-ı hümayuna arzuhalî üzerine gönderilmiştir.

Halid Ağa'nın nezaretindeki üsküdarki saçmahane, saçma, fişenk, çubuk ve fındık kurşunu imali ve satışı hakkına, tekel olarak sahiptir. Başka hiçbir kurumun ve kişinin bunları üretmeye ve satmaya hakkı olmadığı halde yukarıda geçen sancak ve kazalardan kurşun imali ve satışı gizli olarak yapılmaktadır. Gönderilen bu fermanla saçma, fişenk, çubuk ve fındık kurşunu imali ve satışının üsküdarki saçmahaneye mahsus ve münhasır olduğu bildirilerek, bu kurşun çeşitlerini imal ve satışını yapanların cezalandırılacakları bildirilmektedir¹⁴⁹.

5.5-Güherçile Temini ve Gönderilmesi Hakkındaki Meseleler

Güherçile, külçe halinde bir maden olup, barutun hammaddesini teşkil etmektedir¹⁵⁰.

Bu konuyla alâkalı belgelerde de göreceğimiz gibi devlet, satın alınacak güherçilenin fiyatını belirlemektedir, bu fiyatlar güherçile ve mamülleriyle iştilal edenleri memnun etmediğinden, hasıl olan güherçileler kaçak yollarda frenklere ulaştırılmaktadır. Bu durum da ordunun temel ihtiyacı olan barutun yetmemesine ve

¹⁴⁹ . Bor Şr.Sc.387/29-1.

¹⁵⁰ . Şemseddin Sami, Kamus-ı Türki, İstanbul, 1992, s.1220.

frenklerden (batılı devletler, yabancılar) dört beş kat daha fazla para vererek devletin barut satın almasına sebebiyet vermektedir¹⁵¹.

Güherçile mübâyaa eden görevlilerden, zamanıyla verilen nizam üzere hasıl olan güherçileyi baruthane-i âmireye göndermeleri ve güherçilenin bir dirhemnin bile zayi ettirmemeleri istenmektedir.

Kayseri ve Kilishisar havalisindeki satın alınacak güherçilenin 1 kantarı (180 vakiyye) 75 kuruş ve nakliye ücreti 15 kuruş olarak toplam 90 kuruş tespit edilmiştir. Konya, Eskiil, Akşehir, Ilgın, Karabigar, Karaman'dan satın alınacak çorak güherçilenin ise, 1 kantarı 30 kuruş ve nakliye ücreti 15 kuruş olarak toplam 45 kuruş olarak tespit edilmiştir¹⁵².

Belgelerin Özetleri

a- 5 Zilkade 1208/4 Haziran 1794 Tarihli Ferman: Kayseri kadısına, eskiden beri güherçile satın alınagelen Konya, Eskiil, Bor, Kilishisar, Ankara, Kırşehir, Akşehir, Karapınar, Ilgın ve bağlı yerlerin kadıları, nâibleri, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Bütün yerlerde hasıl olan güherçilenin bir dirhemi dâr-ül harbe gitmemek ve baruthane-i âmirede çok miktarda barut imal olunmak maslahatıyla her ne mahalde güherçile hasıl olur ise hepsi memur ma'rifetiyle mübâyaa olunması ve güherçile kâl eden karhâne sahipleri tarafından aher mahalle bir dirhem güherçile sattırılmaması, satanların dibekleri kırılması hakkında bir çok defalar ferman gönderilmişken,

¹⁵¹ . Bor Şr.Sc.387/13-2.

¹⁵² . Bor Şr.Sc.387/108-1.

amahkârlıkta hükkâm ve zâbitan bu fermanlardaki emirlere itaat etmediklerinden sefer-i hümayun vukuunda ordu cephanesinde kifayet miktarı barut ve güherçile bulunmadığından, frenk devletlerinden islâm memleketlerinden tedarik ettikleri güherçileden imal ettikleri barutu, dört beş kat daha pahalı alarak Devlet-i Aliyye satın almak zorunda kalmıştır. Tabi bu durum da müslümanların kuvvetsizleşmesine ve küffarın kuvvetlenmesine sebep olmaktadır.

Yukarıda adı geçen kazaların güherçile mübâyaaacılığı mirahur-u ulum payesiyle dergah-ı muallâ kapucu başlarından Bozak sancağı mutasarrıfı ve yeni il voyvodası Cebbarzâde mir Süleyman'ın uhdesine tefviz ve ihale edilmiştir.

Cebbarzâde'ye bu görev verildiğinden bu fermanla kendisine, aher mahalle bir dirhem güherçileye sattırmaması, inat edenleri ve bu durumlara göz yuman görevlileri cezalandırması, görev mahallinde hasıl olan güherçileyi nizamı üzere mübâyaa etmesi ve baruthane-i âmireye göndermesi ve bir sene zarfında ne kadar güherçile mübâyaa edileceğinin taahhütlerini suret-i sicillatiyle hazine-i âmire defterlerine kaydedilmesi için göndermesi emredilmektedir¹⁵³.

b- 29 Muharrem 1210/4 Ağustos 1795 Tarihli Belge: Kilishisar köyü sakinlerinden Salih Ağa oğlu Abdullah Ağa, Geçişoğlu Ali Çelebi, Hamid oğlu İbrahim Çelebi adlı zatlar odaağası Mustafa Ağa muvacehesinde ki ifadelerinde, H.1209/1794-5 senesine mahsuben hatt-ı hümayunla matlub buyurulan 25000 kıyye kalhalisin evveli olan çorak güherçileyi rabta verildiğini taahhüt etmişlerdir¹⁵⁴.

¹⁵³ . Bor Şr.Sc.387/13-2.

¹⁵⁴ . Bor Şr.Sc.387/51-2.

c-19 Zilhicce 1209/27 Haziran 1795 Tarihli Ferman: Kayseri kadısına, Bozok sancağı mutasarrıfı Cebbarzâde mir Süleyman'a Konya, Karaman, Eskiil, Akşehir, Aksaray, Niğde ve Kilishisar kazalarının kadıları, nâibleri, âyân, zâbitan ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Yukarıda yazılan yerlerin güherçile mübâayacılığı Cebbarzâde'ye ihale edilmiştir. Daha önceleri bu yerlerde atçeken ağaları güherçile mübâayacılığı yapmışlardır, bunlar kendilerinin kârı için baruthane eminlerinden aldıkları akçeyi fukaraya vermeyip, aldıkları güherçileyi de tozu ve toprağıyla barut sahk ederek barutun kalitesinin düşmesine sebep olmuşlardır.

Cebbarzâde'den, adı geçen yerlerde güherçileyi sâfi olarak kâl ettirmesi, âhire satturmaması ve görev mahallinden her sene 400000 vakiyye güherçile göndermesine dikkat etmesi istenmektedir.

Güherçile mübâyaa fiyatı olarak, Kayseri ve Kilishisar havalisinden 180 vakiyyesi 1 kantar olarak her kantarın 75 kuruş ve 15 kuruşta nakliye ücreti olarak 90 kuruş, Konya, Eskiil, Akşehir, Aksaray, Ilgın, Karabigar ve Karaman kazalarındaki çorak tabir olunan güherçilenin her kantarı için 30 kuruş ve 15 kuruşta nakliye ücreti olarak 45 kuruş olarak belirlenmiştir.

Yukarıda adı geçen yerlerden güherçilenin pâk ve âla olarak mübâyaa edilip zamanında baruthaneye teslim edilmesi hitap edilen görevlilere emredilmektedir¹⁵⁵.

d- 11 Muharrem 1211/17 Temmuz 1796 Tarihli Ferman: Bozok sancağı utasarrıfı mir Süleyman'a, Bor nâibine, ileri gelenlere ve iş erlerine hitâben, Bor nâibinin aşağıda belirtilecek ilâmı üzerine gönderilmiştir.

Bor nâibi, ilâmında, Bor kazasına bağlı Kilishisar köyü kâlcı, güherçileci ve arhanecileri meclisi şer'e gelip bu sene barut-u siyahın tevkir ve teksiri hakkında Kilishisardan 30000 vakiyye kalhâlis güherçile tabh ve imâl olunması hakkında önceden gelen fermanında emr varsa da bu miktarı elde edemeyeceklerini, beyan ettiklerini ve kendilerine merhameten 10000 vakiyye tenzil ile 20000 vakiyye güherçile vermek üzere müsaade olunmasını istirham ettiklerini bildirmiştir.

Bunun üzerine gönderilen bu fermanında, Kilishisar'dan 20000 vakiyye güherçile mübâyaa edilmesi daha önceden güherçile mübâyaaacılığı ile görevlendirilen Cebbarzâde mir Süleyman'dan istenmekte, Cebbarzâde mir Süleyman'a Kilishisar'dan 20000 vakiyye güherçileyi Kilishisar'dan mübâyaa edip zamanında baruthane-i âmireye göndermesi emredilmektedir. Ayrıca Kilishisar'dan daha önce gönderilen güherçilenin kalhâlis olmadığı ve bununda taahhütlerine muğayir olduğu bildirilerek bu durum hakkında Cebbarzâde'nin bilgi vermesi istenmektedir¹⁵⁶.

e- -- Zilhicce 1211/-- Haziran 1797 Tarihli Ferman: Cebbarzâde mir Süleyman'a aşağıda zıkr edilecek kazaların kadıları, nâibleri, âyân, zâbitan, ileri gelenler ve iş erlerine hitâben gönderilmiştir.

Aşağıdaki kazalardaki güherçile mübâyaaacılığı Cebbarzâde'nin uhdesindedir. İstanbul baruthanesi için Konya, Karaman, Eskiil, Akşehir, Ilgın, Kayseri ve Kilishisar kazalarından mübâyaa edilecek güherçile kalhâlisi H.1211 senesi mahsuben zamanında

¹⁵⁶ . Bor Şr.Sc.387/71-2 .

mübâyaa edilmesi ve baruthane-i âmiroye gönderilmesi Cebbarzâde'den
tenmektedir.

Kayseri ve Kilishisar taraflarından mübâyaa olunacak güherçilenin her kantarı
80 vakiyye olarak, 1 kantarı 75 kuruş ve naki nakliye ücreti 15 kuruş olarak toplam
er kantarı 90 kuruş olarak tesbit edilmiştir. Konya, Eskiil, Akşehir, Ilgın, Karabigar,
araman kazalarından mübâyaa olunacak çorak tabir olunan güherçilenin her kantarı
80 vakiyye olarak 1 kantarı 30 kuruş olarak tespit edilmiştir. Bu nizam üzere
üherçilenin mübâyaa edilmesi, bildirilmektedir¹⁵⁷.

¹⁵⁷ . Bor Şr.Sc.387/108-1.

6-BERATLAR

Şer'iyye sicilimizde Bor kazasındaki muhtelif görevlere tayin ve tevcih meseleleri ile ilgili muhtelif beratlar vardır. Biz bu beratları sınıflandırarak verilen görevlere göre değerlendirdik. Genel olarak bu görevler :

- a) Mukataa katibliği
- b) Muhzırlık
- c) Camilerde imam-hatib ve müezzinlik
- d) vakıf mütevelliliği
- e) Ferraşlık
- f) Türbedarlık
- g) Başbuğluk
- h) Ağalık
- i) Derbentçilik olmak üzere 9 gruba ayrılmaktadır.

6.1-Kâtip Tayinleri

Merkezi hazinenin gelir kaynaklarını oluşturan taşradaki mukataalar için gelir gider kayıtlarını tutmak üzere katipler atanmaktadır. Elimizdeki belgelerden anlaşıldığına göre Bor mukataalarının işletme hakkı ber vech-i iltizam olarak mültezimlere ihale edilirken bu gelirlerin kayıtlarını tutmak üzere katipler atanmıştır.

Mukataa katiblerinin yanında kadı sicillerini deftere işlemek üzere mahkeme katibi ataması yapıldığı anlaşılmaktadır.

a- Bor mukataası kâtipliğine, Ali Halife, Bor mukataası malından almak üzere 3 akçe yevmiyeyle, 14 Safer 1209/10 Eylül 1794, tarihli beratla tayin edilmiştir¹⁵⁸.

b- Mustafa oğlu Mehmed, Rumeli Kazaskeri, huzuruna çıkıp daha önceleri 3 akçe yevmiyesiyle babasının Bor mukataası kâtibi olduğunu, vazifesine devam ederken vefat ettiğini ve kendisinin de o sırada tahsil için başka yerde olduğundan, babasının görevinin kendisine devredilmesi lazım gelirken başkasına devredildiğini, söyleyerek hak talebinde bulunmuştur, bu talebindeki haklılığına binaen, Mustafa oğlu Mehmed Bor mukataası kâtipliğine 3 akçe yevmiyeyle, 14 Ramazan 1209/5 Nisan 1795, tarihli beratla tayin edilmiştir¹⁵⁹.

Aşağıdaki beratta göreceğimiz gibi Mustafa oğlu Mehmed davasındaki haklılığına binaen, Bor mukataası kâtipliğine tayin edilirse de vazifeye devam eden Ali Halife görevindeki başarısına binaen tekrar berat verilerek görevine devam etmiştir¹⁶⁰.

c- Bor mukataası kâtipliğine 3 akçe yevmiyeyle devam eden Ali Halife, görevine devam ederken Mustafa oğlu Mehmed bu görevi daha önce yürüten babası olduğunu ve kendisi tahsil için başka yerde olduğundan babasının vazifesine haksız yere bir başkasının geçtiğini vazifenin kendisine verilmesini Rumeli kazaskerine dava etmiş buna binaen Bor mukataası kâtipliği beratla kendisine verilmişti, Ali Halife'nin Bor mukataası kâtipliği görevindeki ehliyeti ve başarısının bildirilmesi üzerine, Bor mukataası kâtipliği, 3 akçe yevmiyeyle, 13 Rebiyülevvel 1214/15 Ağustos 1799, tarihli beratla tekrar Ali Halife'ye verilmiştir¹⁶¹.

¹⁵⁸ Bor Şr.Sc. 387/31-1

¹⁵⁹ Bor Şr.Sc. 387/39-1

¹⁶⁰ Bor Şr.Sc. 387/151-1

¹⁶¹ Bor Şr.Sc. 387/151-1

d- Bor kazasına bağı Kilishisar köyünde tekalif ve sair mühim işleri yazmak üzere Mehmed Abdulbâki, 7 Şaban 1210/16 Şubat 1796, tarihli beratla kâtip tayin edilmiştir¹⁶².

e- Bor mahkemesinde kâtip olan Seyyid Şeyh Hacı İsmail Efendi fevt olduğundan yeri ve görevi boş kalmıştır. Yerine istihkâk erbâbından büyük oğulları Seyyid Hacı Ahmed, Seyyid Hacı Mehmed Said ve sey yid İbrahim Müteveffi babaları mahlulünden Bor mahkemesi kâtipliğine ortaklaşa olarak Naib Ali Efendi oğlu Seyyid Hacı Mustafa'nın arzıyla tavsiye olunmaları üzerine, adı geçen kardeşler babaları yerine ortaklaşa olarak, 7 Ramazan 1211/7 Mart 1797, tarihli beratla Bor mahkemesi kâtipliğine tayin edilmişlerdir¹⁶³. (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr Sc. 387/101-3)

6.2-Muhzır Tayini

Bor kazasında muhzır olan Mehmed kaybolmuş yeri ve görevi boş kaldığından onun yerine istihkâk sahibi olan kardeşi Mustafa, davacıların mal makbuzundan yüzde iki akçe almak üzere, 20 Şevval 1210/28 Nisan 1796, tarihli beratla muhzır tayin edilmiştir¹⁶⁴.

¹⁶² Bor Şr.Sc. 387/85-2

¹⁶³ Bor Şr.Sc. 387/101-3

¹⁶⁴ Bor Şr.Sc. 387/31-2

6.3-İmam ve Hatip Tayini

Bor kazasına bağlı Değenli köyündeki camide 1 akçe yevmiyeyle imam ve hatip olan Ebubekir vefat etmiş yeri ve görevi boş kaldığından onun yerine, istihkâk sahibi olan Seyyid Hacı Mehmed Halife her vechle layık olduğundan Bor kadısının arzı üzerine 19 Şevval 1213/26 Mart 1799, tarihli beratla Seyyid Hacı Mehmed Halife 1 akçe yevmiye ile babası yerine imam ve hatip tayin edilmiştir¹⁶⁵.

6.4- İmamlık-Müezzinlik ve Mütevellilik Tevcihi

Bor'da Kırkıyye mahallesindeki Hüsameddin Efendi mescidinde ortaklaşa olarak 1 akçe yevmiye ile müezzin olan Abdullah, Mustafa, Mehmed, Ahmed ve Salih kardeşler aynı mescid imamlığında 1 akçe yevmiye ile ortaklaşa olarak adları geçen Abdullah, Mehmed ve Salih kardeşler ve yine aynı mescidin vakfında müteveli olarak adı geçen Mehmed görevlerini sürdürmekte iken Abdullah, Mehmed ve Salih kardeşlerin vefat etmeleriyle görevleri ve yerleri boş kalmıştır, istihkâk sahibi Mustafa ve Ahmed kardeşlere boş kalan görevlerin kendilerine verilmesi için Bor nâibinin arzı üzerine Mustafa ve Ahmed kardeşlere Hüsameddin Efendi Mescidi'nin imamlık, müezzinlik ve mescid vakfının mütevelliliği görevi 2 akçe yevmiye ile 3 Şaban 1211/2 Şubat 1797, tarihli beratla tevcih edilmiştir¹⁶⁶.

¹⁶⁵ Bor Şr.Sc. 387/138-5.

¹⁶⁶ Bor Şr.Sc. 387/110-3.

6.5- Ferâş Tayini

Bor kazasındaki Sultan Alâaddin'in yaptırdığı camide 1 akçe yevmiyeyle ortaklaşa olarak Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa ferâş iken Seyyid Mehmed kendi rızasıyla yarı hissesini kardeşi ve ortağı Seyyid Mustafa'ya devretmiştir, bunun üzerine bu göreve layık olan Seyyid Mehmed'e, 10 Zilkade 1209/29 Mayıs 1795, tarihli beratla, kardeşi ve ortağı yerine 1 akçe yevmiyeyle ferâş tayin edilmiştir¹⁶⁷.

6.6- Türbedarlık Tevcihi

Bor kazasında Hacı Hasan Mahallesindeki Saru Saltuk Türbesi'nde türbedar olan Seyyid Mustafa Halife kendi rızasıyla görevini istihkâk sahibi Seyyid Hacı Şeyh Ömer Bağdadi Halife'ye ferağat etmiş ve bu görevin verilmesi için Bor kadısının arzı üzerine, Seyyid Hacı Şeyh Ömer Bağdadi Halife'ye 17 Receb 1213/25 Aralık 1798, tarihli beratla türbedarlık görevi tevcih edilmiştir¹⁶⁸.

6.7-Başbuğluk ve Ağalık Tevcihi

Bor mukataası malından almak üzere günlük 120 akçe ulufe ile Karabekdik cemaatı başbuğu ve Hortı hanı ağası olan Seyyid İbrahim meclis-i şer'de kendi rızasıyla elinde olan beratı verip görevini istihkâk sahibi Selim'e bırakmak istediğini söylemiş ve kaza ahâlisinin, Selim'in her vechle bu göreve layık olduğunu haber vermeleri üzerine Selim'e Karabekdik cemaatı başbuğluğu ve Hortı hanı ağalığı Bor

¹⁶⁷ Bor Şr.Sc. 387/48-1.

¹⁶⁸ Bor Şr.Sc. 387/149-3.

mukataası malından almak üzere günlük 120 akçe ulufe ile 18 Şaban 1210/27 Şubat 1796, tarihli beratla tevcih edilmiştir¹⁶⁹.

6.8- Derbend Ağalığı Tevcihi

Çavuşlu karyesi 120 akçe ulufe ile Derbend ağası olan Ömer vefat ettiğinden yerine bu görevi idareye muktedir olan ve istihkâk sahibi büyük oğlu Hacı Mustafa'ya 1 Cemaziyelâhir 1209/18 Aralık 1794, tarihinden başlamak üzere Çavuşlu karyesi Derbend ağalığı tevcih edilmiş ve 26 Cemaziyelâhir 1209/6 Ocak 1795, tarihli berat verilmiştir¹⁷⁰.

¹⁶⁹ Bor Şr.Sc. 387/89-2 .

¹⁷⁰ Bor Şr.Sc. 387/63-2 .

1.ŞER'İ MAHKEMEYE İNTİKAL EDEN DA'VALAR

Bir dönemin toplumsal yapısını ortaya çıkarmak için müracat edilecek en birinci kaynaklar mahkeme kayıtlarıdır. Mahkeme kayıtları dönemin içtimai yaşantısını resmeder. Mahkemeye intikal eden davalar ve bu davaların sonuçları, genel sosyal yapının temel göstergeleridir. Osmanlı devletinin toplumsal yapısını incelemek için de şer'iyeye sicillerinde bulunan mahkeme kayıtları incelenen dönemin insan ilişkilerini belirginleştiren ve araştırmacılara ışık tutan birinci elden kaynaklardır. İnceleme alanımız içerisine giren Bor Kazası'nda 18. Yy. sonlarında mahkeme kayıtları incelendiğinde genelde bölge halkının sakin bir yaşantı içinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Da'va Özetleri

a- Sarıatlı oğlu Seyyid Halil meclis-i şer'de Görülü Ali oğlu Mustafa ve Musa muvacehelerinde da'va.

Adı geçen Seyyid Halil gece vakti evinde iken damından gelen sesleri duyduğunu bunun üzerine damına çıkarak arkalarına düştüğünü evine bitişik damda adları geçen Mustafa ve Musa'yı Niğde'li Hatice kadınla gördüğünü bunun üzerine Musa'nın kendisine tüfekle ateş ettiğini bildirmiştir. Musa'ya durumun öyle mi olduğunu sorulduğunda inkâr etmiştir¹⁷¹. (Bkz. Metinler ve Vesikalar Bor Şr Sc. 387/106-5)

b- İsmail kızı Halime meclis-i şer'e gelip verdiği ifadesinde gece yarısından sonra füzuli hanesine girdiklerini, gümüş kuşağını aldıklarını ve sağ omuzundan

¹⁷¹ Bor Şr.Sc. 387/106-5.

yaraladıklarını bildirmiş, Ali adlı kişiden de başka bir düşmanlıkları olmadığını Gurre-i Safer 1213/15 Temmuz 1798 günü ifade vermiştir¹⁷².

c- Sabık Kargüzâr Hacı Ömer meclis-i şer' de voyvoda Hacı Bektaş Ağa üzerine da'va etmiştir. Yapılan tahkik neticesinde Kargüzâr Hacı Ömer'in zimmetinde haksız olarak 2696,5 kuruş olduğu tespit edilmiştir, bu paranın geri alınmasına karar verilmiştir¹⁷³.

d- Veli oğlu Mehmed arzuhalinde, Türkmenoğlu Osman'ın yeğeni Osman kızı bıkireyi şer-i şerif hilafında bıkirini izale etti diye Niğde mütesellimi Seyyid Süleyman Ağa'ya bildirmiş ve bunun üzerine mubaşir tayin edilmiştir. Kız beş altı yaşında ve olan dokuz on yaşında olup adı geçen Osman'ın siyaset-i darble azalandırılması, diye 27 Zilhicce 1212/12 Haziran 1798'de kayda geçirilmiştir¹⁷⁴.

e- Musli Beşe kızı Fatma meclis-i şer' de, zevci Seyyid İbrahim Mehmed hakkında, zevcinin kendisini üç talakla boşadığı halde gene kendisine hanımı gibi hareket ettiğini da'va etmiştir. Seyyid İbrahim ise üç talak ettiğini doğrulamış fakat üç talakının geçersiz olduğunu ve niye üç talakla boş ol dediğini, izâh etmiş ve şartların yerine gelmediğinden boşanmış sayılmadığını anlatmış ve gerekçesi kabul görüldüğü ayd edilmiştir¹⁷⁵.

¹⁷² Bor Şr.Sc. 387/126-4

¹⁷³ Bor Şr.Sc. 387/78-1

¹⁷⁴ Bor Şr.Sc. 387/124-2

¹⁷⁵ Bor Şr.Sc. 387/134-3

ŞEÇİLMİŞ METİNLER

Bor Şr.Sc. 387/4-1

1/ Dâr-ı Konya Valisi vezirim asafbenazar El-Hac Ali Paşa efendimiz tarafından buyruldu 2/ mirmirân-ı kirâmdan dar-ı Kırşehir Sancağı mutasarrıfı izzetlü ref'etlü Osman Paşa dâme ikbâlehu 3/ ve şerayı' şiarımız şehr-i Niğde ve Kayseriyye Sancaklarının muhit ve müştemil olduğu kazaların kuzât ve nüvâbı faziletlü efendiler zide fazluhum ve mefahirül-emâcid ve'l â'yân mütesellimleri ve â'yân ve zâbitan ve ceddi memleket 5/ ve iş erlerine zide kadruhum inhâ olunur ki memâlik-i mahrusede kâin vedi'atullah olan reâya ve berâyanın ve vücut-u mezâlim 6/ ve te'dibattan himayet ve siyanetleri bir müddetden beri kapusuz delil ve tüfenkci taifeleri kazalarınızda 7/ serseri keşt-ü güzâr ve beytutet iyledikleri bedava yem ve yiyecekden maadâ adâid ve dış kirası ve gelgeç akçesi namiyle 8/ fukarâ ve zuafâya muzır ve zarar ve ba'zıları dahi bayrak küşad idub mezâlim-i taaddiyatların 9/ revaç vermek üzere oldukları tarafımıza inha ve ihbar ve def-i şürur mazarratları istid'a ve isti'mam olunub 10/ bu makule teaddibata rızây-ı bâri ve rızây-ı hazreti padişah-i olmayub def'i teaddibatlarına kemâl-i intizam ve infimam olunmak 11/ mertebe-i vücutdan ve evvel emirde kabulü ve kapusuz olanların hususunun bir rabıta-i haseneye rabt ve ifrağ 12/ olunması lâzimedden olmakdan nâşî kabül-ü olub bir mahalle ba-buyruldu me'muriyet ile gönderilen delil ve tüfenkci taifelerinin 13/ ve enderun ve birün e'azzın yedlerine kethüdâımız mirmirân gözüm deyu el-ihtiramdan izzetlü ref'etlü Osman 14/ dâme ikbâlehu tarafından memhur tezkere virilmesi te'kid ve tahsis olunmuş olup bu makule me'mur ve yedlerinde 15/ kethüdâımız tezkeresi olanlar hasbet tarik kasaba ve firarlarınıza ve nuzüllerinde 16/ ve kader kifayeyim diyecekleri i'ta olunarak erbab ve zehab-ı dine riayet oluna ve eğer onlar dahi 17/ kabulü olduklarına mağruren adâid ve dış kirası ve gelgeç akçesi namiyle mutalebesinde olurlar ise 18/ beriyyat virilmeyub ve eğer ısrar iderlerse ism ve şöhetleriyle tarafımıza i'lan-ı mubaderet olunmak ve yedlerinde 19/ kethüdâımız tezkeresi olmayan kapusuz güruhlarına kat'a iltifat olunmayub bulundukları mahallerden marifet-i şer' 20/ ve cümle ittifakiyle kazalarınızdan tard-ı ib'ad ve ihrac ve eğer izhâr-ı huşunet ile

muharebeye kasd iderler ise 21/ bu makule bilfesad onların demleri hederdir sizler dahi
 harb ve darbe kasd-ı 22/ birle be'yi vecegân hayyen ve meyten kaza ve kurallarınızdan
 def' ve izaleleriyle fukarâ ve zuafânın 23/ asüdesi içün ve emn ve eman olmaları hâlen
 tebbüden ve celle ihzümam idub ve eğer bundan böyle ve cem'an olmakule 24/
 kapusuz taifelerinden her kangı kazada keşt-u gûzar iylediklerinde hayyen ve meyten
 ihz ve tarafımıza ihzar 25/ larında tevakkuf ve metanet olunduğu istima' olunursa ol
 kazanın â'yân ve zâbitanı 26/ bila ihmâl tertib-i ceza olunacağı ma'lumlarınız oldukda
 ber-minvâl-i muharrer amel ve harekete dikkat-i tam iylemeleriniz babında 27/ te'kid
 ve ikdâm oluna divân-ı Karamandan buyruldu tahrir ve isdâr ile irsâl olunmuşdur
 28/inşaallahü teâla vusulünde gerekdir ki vech-i meşruh üzre ber mucceb-i buyruldu
 amel ve hareket 29/ ve hilafından gayet-ül gâye hazer ve mucanebet olunmak deyu
 buyuruldu

Kayd 16 Rebiyülâhîr sene 1208

Bor Şr.Sc. 387/6-1

1/ Mukataa Temessükü Suretidir

2/ Vech-i tahrir-i huruf oldur ki

3/bervechi malikâne mutasarrıf olduklarımız nefsi-i Bor Budaklı ve tevabi mukataasının işbu binikiyüzsekiz senesi 4/Martı ibtidasından şubatı gayetine gelince serbest üzre zabt iylemek için taraflarımız ilizamına talib 5/ ve ragıb olan kudvetül emasil velakran izzetlü ve ref'etlü Mehmet Ağayı alışan kadriyyesine sani üzre iltizam 6/ve tefviz olduğu ber-vech-i meşruh iltizam ve kabul-u bedel-i iltizamını taraflarımıza eda ve teslime itmekte işbu zabt 7/tahrir ve yedine i'ta olundu mukataa-i mezkur mafrüzükalem ve maktuülkalem ba-hattı hümayum şevketmakrun 8/minküllü olvech-i serbest olmakla serbestiyet şürutu mucibince Ağayı mumaiyleh sene-i mezbureye mahsuben zabt ve rabt 9/ idub hasıl olan a'şar-ı şer'iyye ve rüsum-u örfiy ye ve rüsum-u saire cüz-i ve külli sinin tis'aları üzre 10/ ahz ve kabz ve cem ve taksim iyleyub hilaf-ı şürut-u serbestiyet-i aherden bir ferd mani ve müzahim olmayalar 11/tahriren fi tarihel-mezbur sene 208

Feyzullah Hazreti Şehriyari

Bor Şr.Sc. 387/8-1

1/ Resm beyanı ve kabulü istihkak mühür-ü ağnam velcemahir 2/ birer varar tahsiliçun Cabbarzadeye hitaben ferman-ı-ali huzurdur 3/Emirüy-ümera'i'l-ihtiram sahibü'l-izz ve'lihtişam el-muhtass 4/ tecdid-i inayet el-mulûkulala Niğde Sancağında mutasarrıf dame ikbalehu vel iftiharülemacid velekarim cami'-ulmehamid 5/velekarim el-muhtass tecdid-i inayetülmeliküd-dayim mirahur payesiyle Bozok sancağı Mutasarrıfı olub 6/ zikr-iati ve rûsumatın tahsildarlığı uhdesine ihale olunan mirgan-ı ma'lum kapucubaşlarından Cabbarzade 7/Süleyman dame mecduhu ve mafahirul kuzat velhükam meadinül fezailvelkiram Niğde Sancağında vaki kazalardan kadılar 8/ ve naibleri zide fazlühüm tevki-i refi'i hümayunum vasıl olıcak ma'lum olaki Niğde sancağında havi olduğu ce'man 9/ kazaların yapığı ve kıl resmlerinden herbiri beher res ağnam ve tahsildarlığı işbu 10/binikiyüzsekiz senesinde mahsuben mumailayh Cabbarzade uhdesine ihale olunmakda kaza ve kurasında bulunan 11/ ağnam ve keciden birer pare resm-i yapığı ve kıl ahz ve kabz iyle taraf-ı aherden müdahale olunmamak üzere ber-mucibi 12/şürutu zabtiçun emr-i şerifim sudurunu iftiharü'l-ümera vel-ekabir Mustafa Reşid... dame uluvvuhü inha etmeyin memalik-i 13/mahrusemde vaki rûsum-u beriyyat ve bahriyat Anadolu ve rumeli sahillerinde Haleb ve Trablussam 14/ve İskenderiyye ve İzmir Suzebolim Bosna tarflarında aher mahalde fûruht ve bey ve şıra olunan yapığıdan kadim olan 15/ ve sair hâlel gelmiş sarti beher re'sinden canib-i mirur içün mühürdar birer pare rekm-i mirir-i yapığıdan 16/ tarafından ahz ve tahsil olunmak üzere bundan akdem hattı hümayunum mülukane-i makrunumdan tanzim olunmuşdu ancak mahalleri 17/mutasarrıf olduğundan resm-i tahsil olunmamak ihtisab ve nicede yapığı fûruht venicede dahitasarruf idub yedinde edaitezkeresi 18 olduğu ecilden rekm-i mütalebesiyle bunları tevfiik olarak necd-i merkumeye avn-ı derkar olmağla memalik-i mahrusemin adüvvü 19/ ağnam mukataası rûsum-u her aded-i ağnam ve mecik tahsil 20/ olduğu esnada kuzu ve oğlakdan maadasında eşraf ve a'yan ve ehali ve reaya ve askeri ve gayr-i 21/ askeri vücuba ve mai maideye ve celb ve sair sükkanda yedlerinde ve yaylaklarında da ve kışlaklarında mevcut ağnam ve mecik

tesadüf 22/ olunub her kimde olursa olsun bir adedi gerüyye red olmayub bade's sefer ağnam ve keçiden beher re'sinden resm-i yapağı 23/ ve kıl olmak üzere birer pare rekmin tamamen tahsil olunub ashabında ve şöhetleri ve ağnam ve keçinin aded 24/ ve miktdarları beyan olanların ahz taraflarında eda-i tezkeresi ita olunmak ve hilafına hareket iden biri olursa 25/ zecran iki yüzsekiz senesi martı 26/ibtidasına eda ve ceaş-ı hümayun mazbatası canibine zabt olunmak üzere..... verilen..... 27/ iderek mukayyed olmak mucibince amel ve hareket olunmak emr-i fermanım olmadığın işbu emr-i alışanım ısdar 28/ile olunmuştur imdi vusülünde sen ki mumaileyh Cabbarzade SüleymanBey dame mecdühü ba'lada mebtubiyye olduğu 29/üzre sene-i merkume mahsuben bermuceb-i sürut Niğde Sancağının havi olduğu kaza ve kurasından 30/kuzu ve oğlakdan me'mur-u selatin ve eşraf ve a'yan ve ehali ve reaya ve askeri ve gayr-i askeriye.....31/ ve sairin yedlerine mevcud ağnam ve keçi ta'dad olunub her kimde olur ise olsun bir adedi gerüye 32/ almayarak ve kuzu ve hiç vurdumduymaz etmeyerek Martta ve daha sonra doğan kuzu ve oğlakdan ma'ada 33/ almayasun yapağı ve kıl resminde olmak üzere ağnam ve keçiden beher üzrerine birer pare resm-i miri canibimize 34/ ahz ve kabz ve tahsil iyleyub..... iradı hümayunum 35/ hazinesine eda ve teslim herzeba desinde mutalebesiyle recide ref'den mehasi ve mucanebet idesiz 36/ ve siz..... kuzat ve nevabi' mumaileyhsiz sizler dahi mucib-i emr-i şeri'a hamil ve hareket iyleyub 37/eda idesüz tarafı aherden müdüheleleri de olur ise men ve def idesiz..... bu babda ferman-ı 38/ alışanım sadır olmuştur mazmazmun-u münifimle amil olup firakından ihzar idesüz beavniye 39/ bih sizlere..... siz bu babda..... tahriren fi el yevmüs salis erbain seman mietyen 40/ ve elf mucibince.....

Be-mahruse-i Konstantiniyye

Usülüne ve kaydına fi 29 Şaban sene 208

Şor Şr.Sc. 387/11-1

1/ Karaman Valisi müteveffî El-Hac Ali Paşa 2/ ikiyüzsekiz senesine muhsuben Niğde sancağında elyevm baki 3/ kalan taksit-i sani mal-ı hazeriyyesinin tahsili babından Konya mütesellimi 4/ Osman Paşa Hazeretleri tarafından ba-mühr-ü kebir buyuruldu suretidir ki zikr olunur 5/ şera'yı şiar Niğde sancağının teşmil olduğu kazaların kadıları faziletli efendiler zide fazlühüm ve mefahirül emasil 6/ vel-akran a'yan ve zabitan ve iş erleri zide kadruhüm inha olunur ki Karaman Valisi merhum mağfurleh 7/ El-Hac Ali Paşa Efendimizin işbu ikiyüzsekiz senesine mahsuben livanız ehilileri zimmetlerinde elyevm baki kalan taksit-i sani mal-ı hazeriyyelerinin 8/ Deraliyyeden ber-muceb-i defter-i hakan-i müteveffay-ı müşarün ileyh kendimizin mühallefatları kabzına me'mur dergah-ı ali gedüklülerinden 8/ saadetli Mehmet Emin Ağaya hattı bil-tahsil babında şerefsadır olan emr-i celil-üş-şan mucibince liva-i mezbur ehilileri zimmetlerinde 10/ olan mal-ı taksit-i sanisi suret-i defter-i hakaniden mahrec memhur pusla natık olduğu vech üzre tamamen ve kamilen mutemed 11/ adamlarınız ile kabzına me'mur mubaşir mumaileyh bir an akdem isal ve teslim iylemek mezid-i dikkat ve musaraat ve avk ve te'hir misüllü 12/ hareket-ı tecvizden hazer ve mücanebet iylemeniz babından makam-ı divan-ı Karamandan işbu buyuruldu tahrir ve isdar ve ile 13/ irsal olunmuşdur inşaallahüteala vusülünde gerekdir ki ber-vech-i muharrer defter-i hakaniden mahrec memhur işbu varakın zuhurunda kemalen kaydı vardır 14/ iftiharülemacid ve'l-ekarim cami'ü'l-mehamid ve'l mekarim el-muhtass bi-mezid-i inayet-i melikü'd-dayim dergah-ı muallam kapucu başlarından mirahur-ulum payesiyle Çaparzade Süleyman dame mecdühü ve mefahirül kuzat vel - hükkam meadinül fezail vel-kelam zikr-i ati kazaların kadıları 16/ ve naibleri zide fazlühüm ve mefahirül emasil velakran a'yan ve zabitan ve iş erleri zide kadruhüm 17/ tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak ma'lum ola ki setiretülmuhterat vekile tülmuhsenat tacc-ülmesturat 18/hemşire-i muhterem şah sultan damet ismetüha vezadet iffetüha kethüdası hacedan-ı devan-ı hümayunumdan 19/ İbrahim dame mecdühünün takdim iylediği takrir-i mefhumunda bundan akdem ba-hattı hümayun şekvetmakrunum tanzim

ile 20/ canib-i miriden uhde-i iltizamına ihale kılınan penbe mukataası mülhakatından Niğde Sancağında vaki' nefsi Niğde 21/ ve Bor ve Develu ve Ürgüb ve Nevşehir ve sair kazalar ile Kayseri Sancağında vaki' İncesu, Talas ve Kermir 22/ kazaları ve kurasına bila-tezkere taşradan tevarüd iden penbenin beher vakıyyesinden üç akçe ve rişte-i penbeden 23/ altı akçe ve kozalı penbeden birer akçe resm-i mirileri tahsil ve gerek kazaha-i merkumenin pazarları rayicinden ziyade 24/..... cüz' fûruht iyledikleri rişte-i penbeden rûsumat mutalebe olunmak şartıyla destgah ashabının 25/nesc ve i'mal iyledikleri penbe bezinin ve destarının ve eskarının ve alacasının beher tonptan ikişer akçe 26/rûsumat-ı mirileri tahsili bundan mukaddemce tarafından ali zide kadriyyeye ihale olunmağla rûsumat-ı mezkurun tahsiliçün 27/ isdar ve tisyar kılınan evamir-i şerifem mahalline ledülvürud cümle muvacehesinde feth ve kıraat ve mazmumu münifi 28/ i'lan işaat olunduk da merasim itaatı ba'del-eda mucibince rûsumat-ı miriyyenin edasında müteahhid 29/ olundukları müş'ir i'lam-ı şer'iyye i'ta olunmuş iken yine günagün hile ve zedaye süluk ile emval-i miriyyenin 30/ itlak ve izaasına bais ve bari olduklarında siyanetül-miri ber-vech-i muharrer rûsumat-ı miriyyeleri alelhal 31/tahsil ve penbe emini merkume eda ve teslim olunup taraf-ı aherden mudahele olunmamak üzere emr-i şerifim 32/ sudurunu tahrir ve inha itmekle hazine-i amiremde mahfuz baş muhasebe defterlerine nazar olunduk da ber-vech-i 33/meşruh işbu sene-i mubareke saferinin onbeşinci günü evamir-i şerifem virildiği ve zaman zabtı mart 34/ ibtidasından olan memalik-i muhrusem penbe ve rişte-i penbe mukataasından nefsi İstanbul ve Rumili ve Anadolu 35/ iskelelerinde ve kasabat ve kurasıyla İzmir ve Siroz tarafları kaffe-i tevabi' ve liva hakkıyle ikiyüzyedi senesi 36/ martı ibtidasından i'tibariyle iki sene mumaiyleh canib-i miriden der'uhde ve iltizam olub yedine berat-ı şerifem 37/ virildiği ve zıkr olunan mahallelerde vaki' iskele ve berri ve bahri ve sair mahallerinde pazar rayicinde fûruht 38/ olunan penbenin beher kıyyesinden meahatm 39/ birer para ve rişte-i penbeden ikişer para ve kozalı 40/ penbeden birer akçe müceddeden resm alınmak üzere karar virildiğine 41/ binaen resm-i mezkur bayi' tarafından miriçün ahz ve tahsil olunmak ve iştirâ idenler gerek 42/ müslüman ve gerek kefere eminlik tezkeresiyle iştirâ idib eminlik eda tezkeresi 43/ olmadıkça iskele ve sair mahallerden gerek müslüman ve gerek kefere sefinelerine vaz

ve tahmil olunmak deyu ve yüke 44/ bağlanmamak ve penbe eshabından mücerred
 resm-i virmemek için birer bahane ile ta'yin olmayan ba'zı mahfi mahallelerden imar
 45/ idenler ele girdikde ikişer kat resm-i mirileri zecrenleh tahsil olunmak ve mutataa-i
 mezbureye müceddeden nizam virulub resm-i mezkure 46/ ve iradat-ı mukarrere-i
 miriyye tahtına idhal olunub bir akce seng-i kese ve noksandan bir dürlü mesağ
 almamağla ve vakti minel evkat ve sene-i minelebbab 47/ şürut ve nizamının bir vechle
 tebdil ve tağyirine müsaade olunmamak ve mukata-i mezburun şirande-i nizam ve
 intizamının 48/ feshini ve bir tarikle kesir ve iradatının mucib halata cesaret idenler
 olur ise mal-ı mirinin ta'tiline sebep oldukları için ma'rifet-i şer'le 49/ muhkem te'dib
 olunmak ve emsali şek ve şikayeti müsmir müessir olub nizam-ı mukataay-ı mucib
 istid'a iylediği evamir-i şerifem 50/ ısdar ve irsal olunmak nizam-ı cedid şürutundan
 olduğu derkenar olunduk da derkenarı ve şürütü mucibince emr-i şerifim 51/ tahrir
 olunmak fermanım olunmağın hakkında işbu emr-i celilülkadrim ısdarı ile irsal
 olunmuştur 52/imdi vusülünde sen ki kuzat ve nüvab ve mir-mumaileyh ve a'yan ve
 zabitan ve iş erleri sene ber minval-i muharrer 53/ kazaha-i mekumeye bilatezkere
 taşradan tevarüd iden penbe ve rişte-i penbe ve kozalı penbenin ber-mucib-i miriçun
 cem' ve tahsil olunub ancak kazaha-i merkumede destgah 55/ashabının ve i'mal
 iyledikleri o makule-i emtia-i mütenevviadan dahi ikişer akce rüsumat-ı mirileri tahsili
 hususunda 56/fukara ve zuafaya bir dürlü gadr ve zulüm olmamak ve mükerrer resm
 tahsileyle tarfeyn gadr ve himeye olunmakdan hazer ve mücanebet 57/ iylemeniz
 babında ferman-ı alışıırım sadır olmuştur buyurdum ki hükm-ü şerifimle 58/ vardık da
 bu babda vech-i meşruh üzre şerfyafte-i sudur olan işbu emr-i 59/ şeri-i celilüşan
 vecibülittiba' ve lazimul imtisalimin mahmun münifi üzre amil olub hilafından be-
 gayet 60/ihtiraz iyleyesiz şöyle bilesiz alamet-i şerife i'timad kılasız tahriren fi el-
 yevmül hamis vel ısrin Receb sene seman ve mietyn ve elf.

Bor Şr. Sc. 387/24-3

1/ İbrahimhanzâde evkaf-ı hakkında isdâr olunan 2/emr-i şerif suretidir 3/kudvetül kuzât-ul hükkâm meâdinü'l fezâil ve'l kelâm Niğde ve Bor kadıları zide fâzlıhum tevki-i refi-i hümâyün vasıl olıcak ma'lum ola ki 4/ kudvetül emâcid ve'lâ'yân İbrahimhanzâde Abdurrahman Bey zide mecdühünün mütevellisi olduğu vezir-i a'zam 5/esbak cediti şehid Mehmed Paşa evkafından Niğde ve Bor kazalarında vaki' müskafâtına dâir takdim iylediği arzuhâl 6/ ferman-ı âlişânımla evkaf müfettişine havale olundukda sadr-ıa'zamın esbak evkafdan 7/ vezir-i a'zam esbak şehid Mehmed Paşa müşarünileyhin vakfiye-i ma'mul bahasında mensus ve mukayyed 8/ vilayet-i Anadolu'da Niğde kazasında vaki' bazaristan derununda ve haricinde olan dekâkin 9/ ve gerek Bor kazasında vaki' bazaristan derununda ve haricinde olub ve Konya mezbur müstefelâtından 10/ olan bilcümle dekâkin icare-i vahide ile icar olunageldiğinden ta'mirleri canib-i vakfdan iktiza etmekten nâşi 11/müskâfat-ı mezbur harab ve ta'mir-i külliye ihtiyaç ile muhtaç olub 12/ hasıl harabına vafi ve cânib-i vakfda ta'mire kâfi gâlle olmayub istidâne ile ta'mire dahi 13/ mesağ-ı şer'i olmadığına binaen müskâfat-ı merkurmlar bu vechle hâli ve تنها ve muattal olması vakf-ı 14/ şerife muzır olmağla vakf icaretine ile ahire icar olunması hervechle vakf-ı şerife 15/ enfa' ve evlâ olduğundan müskafat-ı merkurmlar cânib-i vakfdan meb'us adamı ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le 16/ba'dezziyâde ve gibbel-fettaudda'ıyye muaccele-i meselleri ve müeccel-i mümasilleri ile taliblerine icar ve muaccele-i 17/ misillerini cânib-i vakf-ı şerife irsâl ve isâl ve şürut-u vakf üzre 18/ ledüşşer'-ül-enver vakfın muhasebesi defterine irad-ı kayd ve muaccele ve müeccele ile müteveli-i 19/ vakf-ı kebir tarafından başka başka temessükü i'tasiyle tefviz 20/ olunub hilaf-ı emre mugayir rızaba'z ba'zı 21/ keşanda müdahalesi vaki' 22/ olanların murâfaa-i şer'iyyesi zuhur ider ise 24/ âsitane-i âliyye'de evkaf müfettişi 25/ muvacehesinde terafi'i şer' ve müdahaleleri 26/ men' ve def' olunmak için emr-i şerifim sudurunu müteveli-i 27/ mumailyh istida iylediği müfettiş-i mumailyh mevlâna zide ilmuhu i'lâm 28/ itmekle imdi i'lamı mucibince amel olunmak bâbında ferman-ı âlişanım sadır olıcak 29/ buyurdum ki hükm-ü

şerifimle vardık da bu bâbda sadır olan emrim üzre amel idub dahi sizki 30/ kadılar
mumaileyhasız bervec-i muharrer müfettiş-i mumaileyhin i'lamına imtina-i
şerefyaft-e-i sudur olan 31/ işbu emr-i şerif-i celilülşanın mazmun-ı münifi üzre amel
olub hilafiyle hiç ferdde bir dürlü vaz' 32/ ve hareket itdirmeyesiz şöyle bilesiz alâmet-
i şerife i'timad kılasız tahriren fi elyevm-ül sâni işrin şehr-i şevval sene seman ve
mietetyn ve elf

Be-Makam-ı Kostantiniyye

Bor Şr. Sc. 387/36-2

1/İzzet-meab müfti-i sabık yeğenzade Es-Seyyid El-Hac AliEfendi kamyâb
ba'desalam inha olunurki 2/Bor me'a Kayı müftüsü Es-Seyyid El-Hac Mustafa Efendi
htılal-i beldeye bâdi olduğı ba-arz mahzar-ı tarafımuza inha 3/ve senki istihkakına
binaen me'zuniyyetini istid'a etmeleriyle merkum h icr olunub yerine belde-i
mezkurede 4/ iftaya sana izn verlmıştır gerektirki ledülistifta esah akval eimme-i
hanefiyye aleyhum rahmet-i rabbülberiyye ifta idub 5/kütüb-ü mu'tebereden nakl-i
sarih ve imzalarında Bor me'a Kayı müftüsü deyu tasrih iyleyesun vesselam hurrire fi
elyevmul salis 6/min ramazan-ul mubarek sene tis'a ve mieteyn ve elf

EL-Fakir Es-Seyyid Mehmed Arif

Dürrizâde

kayd şud 3 Şevval sene 209

Bor Şr. Sc. 387/65-4

1/İzzet-meâb şariat-nisab Mevlana El-Hac Hasan Efendi kâmyab 2/
ba'dedtahiyet -ülvafiyye inha olunurki işbu sene oşr ve mieteyn ve elf ramazan-ül
mubareki gurrelerinden 3/bervech-i mansıb mutasarrıf olduğum Bor me'a Kayı kazasının
umur-ı şer'iyyesi tarafımızdan cenabınıza 4/tefviz ve ihale olunmuştur gerektirki kaza-i
mezburu gurre-i merkumeden zabt idub 5/beynel ahali icra-i ahkam-ı şer'i âli iyleyub
ve vaki' olan mevtay-ı askeriyye muhallefatını 6/ tahrir ve terkim ve beynelverese bil-
farziyyetülşer'iyye tevzi' ve taksim hususunda 7/ tarik-i mustakimden sermu inhirafa
inhirafa cevaz göstermeyesiz vesselam

kayd Fi 15 Şevval sene 210

Bor Şr. Sc. 387/91-2

1/Sâdât-ı kaimmakam nakibü'l-eşrafı mektubudur2/ kudvet-ülsâdât-ül kiram Es-Seyyid Abdullah dâme şerefyadet 3/ ba'dedtahıyyelvafıyye inha olunurki Bor İndüğer ve Kilishisar kazalarında sâdât üzerlerine kaimmakam olan Es-Seyyid Mehmed Efendinin 4/naseza hareketi ve ehali-i kaza-i mezkur ile adem-i imtizacı tarafımıza inha olduğuna binaen hicr olunub yerine cenabınıza tarafımızdan 5/ işbu sene-i ehadi oşır ve mieteyn ve elf rebi'ülâhırgurresinde kemakan ibka olunmuştur gerektirki sâdât-ı kırama tevkir ve ihtiram 6/ idub kuzât ve kaimmakam senedleriyle izhar-ı alâmet-i hafra idenleri men' ve def' ve cenabınız dahi kimesneye alâmet-i hafra 7/ vaz'ından haşyet ve iddiay-ı siyadet idenleritarafımıza havaleye mubaderet ile işbu emanet-i kübrada kemal-i iffet 8/ ve istikamet idub sâdât-ı kiramın sıyanet-i ırz ve mallarında sa'y-i mevfurızımında şevketlu mehabetlu 9/ kudretlu Padişah-ı âliyye hazretlerine devam-ı ömr-ü devletiçun sicillat-ı daavat-ı hayriyye 10/ idub ba emrde şer'-i şerife imtisaliyle mazhar-ı şefaathazret-i seyyid-ulenam 11/ âliyye efzalü't-tahiyye ve's-selam olasız.

Nakibü'l-eşraf

El-Fakir Es-Seyyid Mehmed Atâullah

fi 1 Rebi'ulâhir sene 211

Bor Şr. Sc. 387/101-3

1/ Bor Kazası mahkemesinde berat-ı şerif-i âlişanım kâtib olan Es-Seyid Eş-Şeyh El-Hac İsmail Efendi fevt olub yeri hâli ve hidmet-i lazimesi mahlûl olmağla 2/ yerine erbâb-ı istihkâkdan sulbükebir oğulları işbu rafi'u tevki-i refi-i hakânî mevlâna Es-Seyyid El-Hac Ahmed ve Es-Seyyid El-Hac Mehmed Said 3/ ve Es-Seyyid İbrahim Tahir zide fehmuğum her vechle lâyük ve mahalli ve müstehak olmalarıyla müteveffi babaları mahlûlünden kitabet-i mezkure bervech-i iştirak 4/ tavsiyye olunub yedlerine berat-ı şerif-i âlişanım virilmek babında nayibi mevlâna Ali Efendi zâde Es-Seyid El-Hac Mustafa zide ilmuhu arz 5/etmeğın mucibince vech-i meşruh üzre mevlâna-yı merkumun iştirak tevcih ve sıdk idub bu berat-ı hümayun 6/ saadetmakrun verdim ve buyurdum ki ba'delyem mevlâna-yı merkumun Es-Seyid El-Hac Ahmed Es-Seyid El-Hac Mehmed Said Es-Seyid İbrahim Tâhir 7/ karındaşları zide fehmuğum varub kaza-i mezkurun mahkemesinde müteveffi babaları yerine bervech-i iştirak kâtib olub hidmet-i lazimeleriyle 8/ mer'-i ve müeddi kıldıktan sonra bundan akdem ne vechle mutasarrıf olagelmişler ise mevlâna-yı merkumun olvechle mutasarrıf olub 9/ devam-ı ömr-ü devletum-içün duaya müdavemet gösteresiz olbâbda taraf-ı aherden bir vechle dahl ve taarruz kılmayalar şöyle bileler 10/ alâmet-i şerife i'timât kılalar tahriren fi el-yevmü'l sâbi' şehr-i Ramazanü'l-mubârek sene-i ehadi öşr ve mietyn ve elf

Kayd fi 7 Şevval sene 1211

Bor Şr.Sc. 387/106-5

1/ Sariathı oğlu Seyyid Halil meclis-i şer' de Görülü Ali oğlu Mustafa ve Esir oğlu Musa muvacehelerinde da'va işbu gice vakt-i atâda 2/ hanemde ben mevcud iken amımda bir huşe ve hareket müşahede iyledim arkasına düşüp damım arkasında mütekarib 3/ bir damda iki nefer diğer refikleriyle Niğde'li Hadice Avratla müşahede eylediği ve sonra Musa Beşe tüfenk endaht iyledi 4/ sual inkar

SONUÇ

Üzerinde çalıştığımız 387 numaralı Bor Şer'iyye sicili 18. yy.'ın sonlarına ait değişik konuları içermektedir. Bu sicilin içerdiği konuların incelenmesi ve içindeki bilgilerin değerlendirilmesi ile gerek bölge gerekse de Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik tarihinin ortaya çıkarılması bakımından önemli bir kaynak durumundadır.

İnceleme alanımıza giren süre 1794-1800 yılları arasındaki 6 yıllık bir zaman kesitini içermektedir.

Bir kısım Osmanlı tarihçilerinin yenileşme dönemi diye adlandırırken diğer bir kısım tarihçilerin gerileme sürecinin hızlandığı dönem olarak nitelendirdiği Osmanlı Devleti'nin 18. Yüzyıl sonlarında doğuda ve batıda başının iyice belada olduğu bir dönemde klasik bir örgütlenmeye sahip Osmanlı kazasındaki sosyo-ekonomik ve kültürel yapının birinci elden sosyal tarih çalışmalarının dökümanları olan kadı siciline göre incelenmesinden sonra şu sonuca ulaşılmıştır.

1-Belgelerden ; Osmanlı Devletin'de merkezi otoritenin sağlamlığı ve merkezi idarenin gücünün esnekliği doğrudan doğruya taşradaki idari, ekonomik ve sosyal dengeleri etkilemekte olduğu anlaşılmaktadır.

2-Savaş yılları ve alınan başarısız neticeler sadece devlet maliyesini etkilemekle kalmayıp aynı zamanda ekonomik yapıyı da bozmaktadır. Ülke genelinde para taşıması olmadan sarafların paranın değeriyle oynaması bunun bir örneğidir.

Ayrıca savaş nedeniyle devlet halka olağanüstü yükümlülükler yüklenmekte, âyânların ve merkezi memurların angaryası altında ezilen reayâ, bir de olağanüstü vergilerle karşılaşınca toplumsal dengeler altüst olmaktadır.

Fakat tüm olumsuzluklara rağmen şu tarihsel bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır ki genel olarak "ekonomik yönden çöküntü içinde olan toplumlarda ahlâki çöküntü hız kazanır" şeklindeki Batılı sosyolojik yargının aksine şer'iyye sicil kayıtlarında fuhuş, hırsızlık, dolandırıcılık gibi toplumun ahlâki değerlerinin aşağıya çekildiğini gösteren belgelere rastlanmamaktadır. Sadece yolsuzluk devlet memurları ve âyânlar tarafından yapılmaktadır.

Bir Müslüman-Türk olarak övündüğümüz tarihi kökenlerimiz olan Anadolu'daki ecdadımızın sıkıntılı ve acı dolu günlerinde yine değerlerinden sapmaması gerçekten bizim için büyük bir gurur kaynağı olmalıdır.

3-İncelemediğimiz şer'iyye sicilinden çıkarılan bir başka sonuç Bor gibi küçük bir kaza da bile bugün Devletin kurtulmak istediği, merkezi iktisadi yapıdan 18. yy.'ın sonlarında Osmanlı Devleti'nin o zamanlarda kurtulmuş olduğu gerçeğidir.

Devlet, Bor, Budaklı'daki işletmelerin gelirlerini müteahhitlere iltizama vererek buraları işletmek gibi bir yükten kendisini kurtarmıştır. Bu sisteme mukataa sistemi denilmektedir ki bunu Osmanlılarla en iyi ilişkileri olan Venedikliler yoluyla Batılı Devletler öğrenip kendi sistemlerinde kullanmışlardır.

Ayrıca Devlet vakıflar yoluyla hem hayır hizmetlerini kendi dışında kurumlaştırmış, hem de sosyal adâletçi yapısını bu yolla idame ettirmiştir.

Kayıtlardan anladığımız kadarıyla Devlet sadece kural koyucu ve bu kuralları kontrol edici bir konum üstlenmiştir.

4- Bir bunalım dönemine ait olan incelediğimiz belgelerden anlaşıldığı kadarı ile Osmanlı Devleti içinde bulunduğu şartlar ne olursa olsun sağlam kurumlardan ve insani değerleri ön planda olan hukuki düzenlemelerden oluşan temel yapısında bu dönemde bunalımın aşılması için gerekli olan şeyler modernize edilmiş askeri teşkilat ve iyi yetişmiş insan gücüdür.

Bunların dışında incelediğimiz şer'iyye sicilinden anladığımız kadarı ile hukuki ve kurumsal değişiklik ihtiyaçları Anadolu'da pek gözükmemektedir. Çünkü mevcut sıkıntılar kurallara riayetsizlikten doğmaktadır.

Sonuç olarak şunu söyleyebilirizki: Anadolu'nun iktisadi, sosyal, kültürel tarihinin detayları ile ortaya çıkarılması için arşivlerde bekleyen şer'iyye sicillerimizin dikkatle tasnif ve tahlil edilmesi lazımdır.

BİBLİYOGRAFYA

A-Arşiv Belgesi

Hicri 1209-1214 / 1794-1800 Tarihli 387 Numaralı Bor Şer'iyye Sicili

B-Kitap, Makale ve Tezler

AKÇURA, Yusuf, Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri, TTK. Yay., Ankara-1988

AKDAĞ, Mustafa; Celali İsyanları (1550-1603), Ankara Üniversitesi DTCT.
Yayınları, Sayı 144, Ankara- 1963

AKDAĞ, Mustafa, Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu, Ankara Üniversitesi DTCT.
Dergisi, Sayı 3, Ankara-1947

AKGÜNDÜZ, Ahmet, Şer'iye Sicilleri, C.I, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
Yay., İstanbul-1988

AKGÜNDÜZ, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, 9 Cilt, Fey
Vakfı Yayınları, İstanbul- 1992

AKÖZ, Alaaddin, Şer'iyye Sicillerine Göre XVI. Yüzyılın Sonu ile XVII. Yüzyılın Başlarında Karaman, SÜSBE., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya-1987

ATÇEKEN, Zeki, Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlılar Zamanında Bakımı ve Kullanımı, SÜSBE., Basılmamış Doktora Tezi, Konya-1988

BARKAN, Ömer Lütfi XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları, c.1. Kanunlar, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul-1943.

BÜLBÜL, Zekeriya, Konya'nın Merkezi Yönetimi İle İlişkileri (1685-1700), SÜSBE., Basılmamış Doktora Tezi, Konya-1988

ÇADIRCI, Musa, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, TTK. Yay., Ankara-1991

DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi Yay., Ankara-1995

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi, Enderun Yay., İstanbul-1992

GÜLCAN, Mustafa, Konya'da İktisadi ve İctimai Hayat (1675-1676) , SÜSBE., Basılmamış Doktora Tezi, Konya-1989

İNALCIK, Halil, Osmanlılarda Raiyyet Rüsümü, Belleten, XXII/92, Ankara- 1959.

KARAL, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, C.V, TTK. Yay., Ankara-1988

KARAL, Enver Ziya, Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları - Nizam-ı Cedit- TTK. Yay., Ankara-1988

KARAMÜRSEL, Ziya, Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler, TTK. Yay., Ankara-1989

KAYIRAN, Mehmet, Şeriyye Sicillerinin Askeri Tarih Bakımından Önemi, Birinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Ankara-1983.

KÖSTÜKLÜ, Nuri, 1820-1836 Yıllarında Hamid Sancağı ve Türkiye, S.Ü. Yay., Konya-1993

OĞUZOĞLU, Yusuf, XVII. Yüzyılda Konya Şehir Ekonomisini Etkileyen Bazı Faktörler, DTCF. Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara -1982.

ORHONLU, Cengiz Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı, İstanbul- 1987

ÖZÇELİK, Ali, 1145-1150 Yılları Arasında Isparta'da Sosyal Hayat SÜSBE. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya-1993.

ÖZKAYA, Yücel, XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı, KB. Yay., Ankara-1985

PAKALIN, M. Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.I-III MEB. Yay., İstanbul-1993

PAMUK , Şevket; 100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, 1500-1914, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1990

ŞEMSETTİN SAMİ, Kâmus-ı Türki, Çağrı Yay., İstanbul -1992

SERTOĞLU, Mithat, Osmanlı Tarih Lugatı, Enderun Yay., İstanbul-1986

SHAW, Stanford, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Birinci Cilt, E Yayınları, İstanbul-1982.

TABAKOĞLU, Ahmet; Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi, Dergah Yayınları, Tarih Dizisi, İstanbul, 1985.

UÇAROL, Rıfat, Doğuştan Günümüze İslam Tarihi, C.XI. Çağ Yay., İstanbul-1989

UÇKAÇ, Bedrettin, 1807-1810 Tarihli Konya İle İlgili Ferman ve Beratlar (Şer'iyeye Sicillerinde), SÜSBE., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya-1995

UNAT, Faik Reşit, Hicri Tarihleri Milâdi Tarihe Çevirme Kılavuzu, TTK. Yay.,
Ankara-1988

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı, TTK. Yay.,
Ankara-1988

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı, TTK. Yay.,
Ankara-1988

YÜCEL, Yaşar, SEVİM, Ali, Türkiye Tarihi, C.IV, TTK. Yay., Ankara-1992

VESİKALAR

۱۸۱
 ۱ رسم بستر خفگی است این
 ۲ بر بستر بستر خفگی خفگی
 ۳ از بستر بستر بستر خفگی
 ۴ خفگی بستر بستر خفگی
 ۵ واکه بستر بستر خفگی
 ۶ زکریا بستر بستر خفگی
 ۷ لیث بستر بستر خفگی
 ۸ واکه بستر بستر خفگی
 ۹ خفگی بستر بستر خفگی
 ۱۰ واکه بستر بستر خفگی
 ۱۱ خفگی بستر بستر خفگی
 ۱۲ واکه بستر بستر خفگی
 ۱۳ واکه بستر بستر خفگی
 ۱۴ واکه بستر بستر خفگی
 ۱۵ واکه بستر بستر خفگی
 ۱۶ واکه بستر بستر خفگی
 ۱۷ واکه بستر بستر خفگی
 ۱۸ واکه بستر بستر خفگی
 ۱۹ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۰ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۱ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۲ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۳ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۴ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۵ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۶ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۷ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۸ واکه بستر بستر خفگی
 ۲۹ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۰ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۱ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۲ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۳ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۴ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۵ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۶ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۷ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۸ واکه بستر بستر خفگی
 ۳۹ واکه بستر بستر خفگی
 ۴۰ واکه بستر بستر خفگی

۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰
۵۱
۵۲
۵۳
۵۴
۵۵
۵۶
۵۷
۵۸
۵۹
۶۰
۶۱
۶۲
۶۳
۶۴
۶۵
۶۶
۶۷
۶۸
۶۹
۷۰
۷۱
۷۲
۷۳
۷۴
۷۵
۷۶
۷۷
۷۸
۷۹
۸۰
۸۱
۸۲
۸۳
۸۴
۸۵
۸۶
۸۷
۸۸
۸۹
۹۰
۹۱
۹۲
۹۳
۹۴
۹۵
۹۶
۹۷
۹۸
۹۹
۱۰۰

24

۱ اشوبیک یکم بطور کسینم محسوب از آنجا که ایالت قزاق و البس و بزم
۲ در وقت عتباتی که علی پاشا قزاق ترننه یکسختی که در وقت عتباتی که
۳ امداد صفیه یکسختی اولی و صلیه سید برده آن در آنجا
۴ **فصل**
۵ **در امداد و امداد**
۶ ۳۱۲

۳۱۲

۱ اشوبیک یکم بطور کسینم محسوب از آنجا که ایالت قزاق و البس و بزم
۲ تغییر بود که امداد صفیه یکسختی اولی و صلیه سید برده آن در آنجا
۳ **فصل**
۴ **در امداد و امداد**
۵ ۳۱۲

۳۱۲

۱ **بسم الله الرحمن الرحیم**
۲ **فصل**
۳ **در امداد و امداد**
۴ **در امداد و امداد**
۵ **در امداد و امداد**
۶ **در امداد و امداد**
۷ **در امداد و امداد**
۸ **در امداد و امداد**
۹ **در امداد و امداد**
۱۰ **در امداد و امداد**
۱۱ **در امداد و امداد**
۱۲ **در امداد و امداد**
۱۳ **در امداد و امداد**
۱۴ **در امداد و امداد**
۱۵ **در امداد و امداد**
۱۶ **در امداد و امداد**
۱۷ **در امداد و امداد**
۱۸ **در امداد و امداد**
۱۹ **در امداد و امداد**
۲۰ **در امداد و امداد**
۲۱ **در امداد و امداد**
۲۲ **در امداد و امداد**
۲۳ **در امداد و امداد**
۲۴ **در امداد و امداد**
۲۵ **در امداد و امداد**
۲۶ **در امداد و امداد**
۲۷ **در امداد و امداد**
۲۸ **در امداد و امداد**
۲۹ **در امداد و امداد**
۳۰ **در امداد و امداد**
۳۱ **در امداد و امداد**
۳۲ **در امداد و امداد**
۳۳ **در امداد و امداد**
۳۴ **در امداد و امداد**
۳۵ **در امداد و امداد**
۳۶ **در امداد و امداد**
۳۷ **در امداد و امداد**
۳۸ **در امداد و امداد**
۳۹ **در امداد و امداد**
۴۰ **در امداد و امداد**
۴۱ **در امداد و امداد**
۴۲ **در امداد و امداد**
۴۳ **در امداد و امداد**
۴۴ **در امداد و امداد**
۴۵ **در امداد و امداد**
۴۶ **در امداد و امداد**
۴۷ **در امداد و امداد**
۴۸ **در امداد و امداد**
۴۹ **در امداد و امداد**
۵۰ **در امداد و امداد**
۵۱ **در امداد و امداد**
۵۲ **در امداد و امداد**
۵۳ **در امداد و امداد**
۵۴ **در امداد و امداد**
۵۵ **در امداد و امداد**
۵۶ **در امداد و امداد**
۵۷ **در امداد و امداد**
۵۸ **در امداد و امداد**
۵۹ **در امداد و امداد**
۶۰ **در امداد و امداد**
۶۱ **در امداد و امداد**
۶۲ **در امداد و امداد**
۶۳ **در امداد و امداد**
۶۴ **در امداد و امداد**
۶۵ **در امداد و امداد**
۶۶ **در امداد و امداد**
۶۷ **در امداد و امداد**
۶۸ **در امداد و امداد**
۶۹ **در امداد و امداد**
۷۰ **در امداد و امداد**
۷۱ **در امداد و امداد**
۷۲ **در امداد و امداد**
۷۳ **در امداد و امداد**
۷۴ **در امداد و امداد**
۷۵ **در امداد و امداد**
۷۶ **در امداد و امداد**
۷۷ **در امداد و امداد**
۷۸ **در امداد و امداد**
۷۹ **در امداد و امداد**
۸۰ **در امداد و امداد**
۸۱ **در امداد و امداد**
۸۲ **در امداد و امداد**
۸۳ **در امداد و امداد**
۸۴ **در امداد و امداد**
۸۵ **در امداد و امداد**
۸۶ **در امداد و امداد**
۸۷ **در امداد و امداد**
۸۸ **در امداد و امداد**
۸۹ **در امداد و امداد**
۹۰ **در امداد و امداد**
۹۱ **در امداد و امداد**
۹۲ **در امداد و امداد**
۹۳ **در امداد و امداد**
۹۴ **در امداد و امداد**
۹۵ **در امداد و امداد**
۹۶ **در امداد و امداد**
۹۷ **در امداد و امداد**
۹۸ **در امداد و امداد**
۹۹ **در امداد و امداد**
۱۰۰ **در امداد و امداد**

1. بر رقصه چو دو صند خطه فغان عا سدر
2. فغانه اندر دانه بر رقصه سگ
3. مسدود که با طبع و...
4. شفا که صند...
5. ظلمت صند...
6. بخت و...
7. خند و...
8. سحر و...
9. صند و...
10. صند و...
11. وارد و...
12. مقتضای...
13. و صند...
14. محصور...
15. سر و...
16. مکتوب...
17. معلوم...
18. حکم و...
19. و صند...
20. و صند...
21. و صند...
22. و صند...

36/2

1. عتاب منی کن از ایستاد علی افندی کایاب
2. نور و...
3. و صند...
4. افندی...
5. کتب...
6. و صند...

